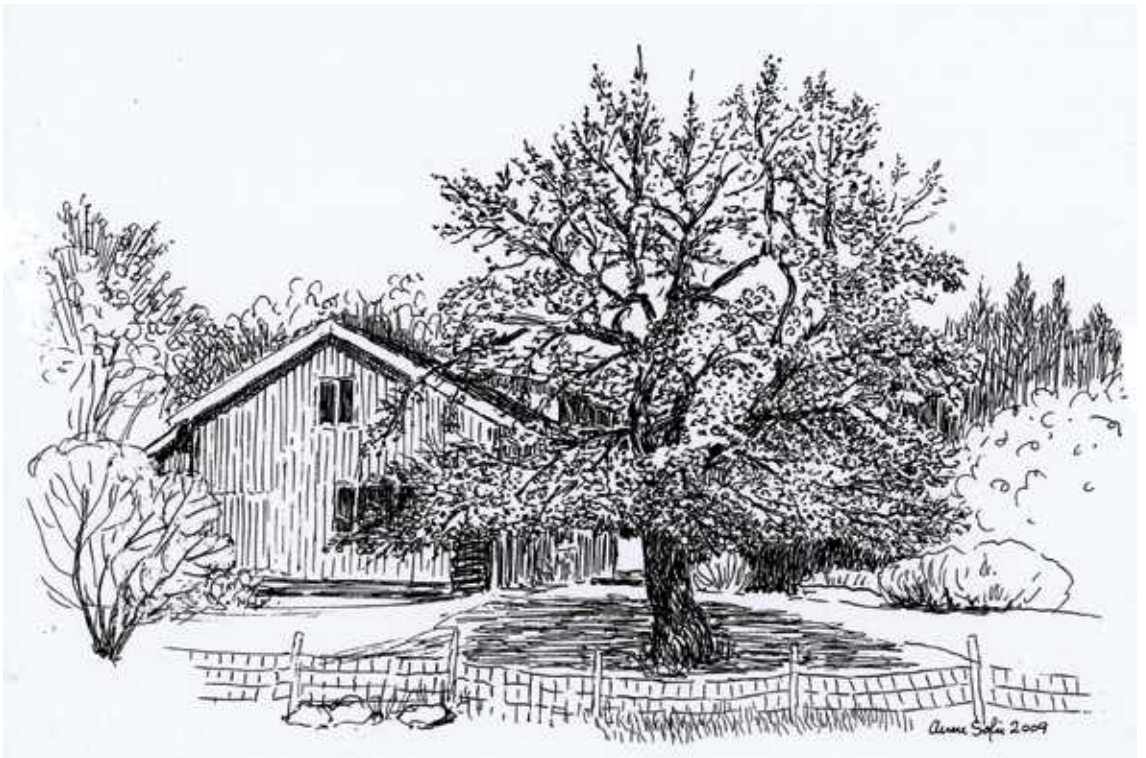

Tunga

2009

Utgitt av Varteig Historielag

Redaksjonskomitè for Inga 2009:

Solveig Rød, Øistein Bøe, Wigdis Bergby og Hans Erik Pedersen

Forsiden: Tegning av Johannesapæln på Kullerud av Anne Sofie Bergerud

Kjære leser!

Varteig Historielags årstidsskrift INGA jubilerer i år ettersom det er den 25. utgaven av skriftet du nå holder i hånden.

Vi våger å tro at INGA gjennom dette kvarte århundret har vært med på å sikre god lokalhistorie, og vi håper også at årstidsskriftet har bidratt til å styrke lokal identitet og lokal historieinteresse. I så fall har vi nådd et mål for historielagets arbeid.

Det er vårt ønske at alle skal finne noe av interesse i heftet, selv om vi ikke engang kan forvente at alle er like interesserte i alt. I arbeidet med INGA legger vi vekt på å få en bredde i artiklene. Det føler vi at vi har klart også i år, ikke minst gjennom gode og interessante artikler skrevet av personer utenfor redaksjonskomiteen. La derfor oppfordringen bli: Sitter du med kunnskap om emner som kan passe i INGA, men ikke selv har tid eller mulighet til å føre artikkelen i pennen, vil redaksjonens medlemmer mer enn gjerne bistå deg. Det er bare å kontakte oss!

Årets utgave av INGA ønsker å markere at Varteig kirke er 150 år i år. På vårparten i år kom det et eget jubileumshefte i regi av menighetsrådet. Dette heftet gir et solid bilde av kirke- og menighetsliv. Vi supplerer med tre artikler litt på siden av kirkejubileet, om en bibel fra 1589, om et tysk bryllup i 1899 og om Iver Olsen Brenne og hans kirkekor.

Det er også et annet sentralt jubileum i år, ettersom "sentralskolen" er 50 år. Den milepælen blir markert også i INGA. Ellers nevner vi i fleng melkeleverandørforeningen i Varteig, kommunebilen fra 1954, gårdspresentasjon av både Kullerud og Sorgenfri, siste del av historien om Bø kvinneforening og barndomsminner fra både Thor A. Kullerud og avdøde Erik Kultorp.

På tampen kommer vi med en oppfordring: Støtt våre annonsører, det er de som gjør dette årstidsskriftet mulig. Det kan brukes som et "mini-Gule sider", med spennvidde fra apotekvarer til regnskapstjenester. God lesning!

Innhold:		
"Bibelen kostet 30 tønner rug – eller en okse." Gammel bibel i Varteig.	side	3
Vielse på tysk i Varteig kirke	side	9
Da sangen i Varteig kirke var berømt	side	13
Varteig skole 50 år	side	18
"Det var vist ikke nogen intresse får saken".	side	24
"Fikk varm kakao av frøken Monsen." Om Erik Kultorp	side	28
Bø kvinneforening/Ovaskogs misjonsforening	side	32
Kommunebilen som slapp å bli spiker	side	41
Historien om en Volvo lastebil TL 388	side	43
Sorgenfri gnr 3044 bnr 5 og 6	side	46
Barndomsminner fra Varteig - Thor Kullerud	side	49
Kullerud gnr 3014, bnr 1 og 3	side	51

Bibelen kostet 30 tønner rug – eller en okse

30 tønner rug, eller en okse. Det tilsvarte i sin tid verdien på den bibelen som er i Knut Bøes eie. Men så snakker vi da også om et 420 år gammelt klenodium.

Trolig finnes det bare et titall eksemplar av Frederik IIs bibel fra 1589 i Norge, og ett av dem befinner seg altså i beste velgående på Brunsbyåsen.

Den vakre og velholdte bibelen har vært i slektas eie i 150 år. Trolig var den kirkebibel i Varteig før den kom i private hender.

Kongens verk

De dansknorske kongene var tydelig pådrivere bak bibelutgivelsene etter reformasjonen. Først kom Christian III med sin bibel i 1550. I 1589 ble den fulgt opp med en ny utgivelse, etter ”kong Frederichs den II. Befalning”. Kong Frederik så for øvrig aldri bibelen ferdig, for han døde året før utgivelsen.

Den tredje kongelige bibelutgaven kom i 1633, i regi av kong Christian IV. Denne bibelen er ganske lik 1589-utgaven, men med verseinndeling.

Johnny Kaspersen, sarping som har gjort danske av seg, er en ivrig bibelsamler med stor kunnskap om de eldre utgivelsene.

Han forteller at biblene fra 1500-tallet primært var tiltenkt kirkene. Hadde du økonomi til det, kunne du imidlertid også anskaffe deg et eksemplar til privat bruk. Men prisen var høy. Christian IIIIs bibel kostet 5 daler. Det var samme verdien som

30 tønner rug – eller altså en okse. Og ifølge Kaspersen var neppe Frederik IIs utgave i 1589 noe billigere.

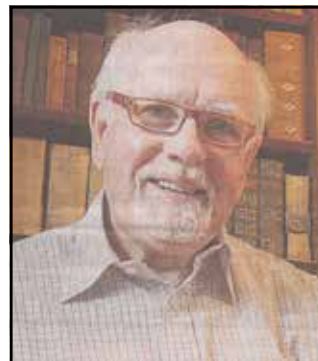
Et fåtall igjen

Det er blitt hevdet at bare 96 eksemplar av 1550-bibelen skal ha gått til Norge. Med Johnny Kaspersen som solid bibelhistorisk kilde, tør vi tro at antallet nok var høyere.

Hvor mange av Frederik IIs bibel fra 1589 som kom hit til landet, vet man ikke. Det totale opplaget var imidlertid på mellom 1500 og 2000, tiltenkt det danske og norske marked.

Man anslår at det fortsatt eksisterer omkring 180 bibler av denne utgaven, hvorav bare en tidel er hele og i god stand.

De fleste 1589-biblene er naturlig nok å finne i Danmark. Det anslås imidlertid at et titall er i Norge. Et av disse eksemplarene er trygt forvart i

Johnny Kaspersen er ekspert på gamle bibler, og har bistått i vurderingen av 1589-utgaven som finnes i Varteig

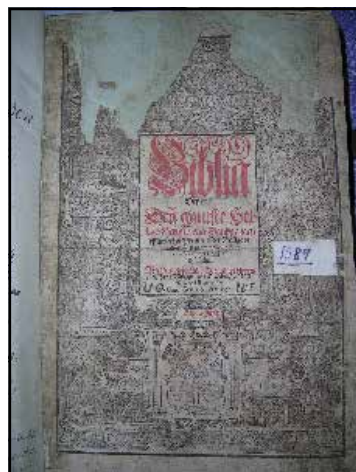
Bibelen fra 1589 er restaurert i minst to omganger. Beslagene og bindet er fra slutten av 1800-tallet, mens spennene er skiftet ut en gang mellom 1680 og 1780. Alle fotos: Øistein Bøe

Det er vesensforskjell i størrelse på disse to biblene. 1589-utgaven er på omkring 1500 sider, er 39 cm høy, 25 cm bred og 13 cm tykk.

Det var nok utvilsomt et møysommelig typografisk arbeid som lå bak en så vakker utgivelse som 1589-bibelen.

Tittelarket på bibelen fra 1589. "Biblia.

Det er Den gantske Hellige Scrifft / paa Danske / igen offuerseeet oc prentet effter Salige oc Høylofflige ihukommelse / Kong Frederichs den II. Befalning."

Kongene var pådrivere for bibelutgivelsene etter reformasjonen. Her får kong Frederik II sin rettmessige plass i "sin" bibel. Han fikk imidlertid aldri se bibelutgaven ferdig da han døde året før utgivelsen.

Varteig, endog altså i privat eie.

Knut Bøe har samlet et solid underlagsmateriale for bibelen, og det viser at det finnes eksemplar av denne utgaven blant annet i Sortland, Loen, Florø og Haug kirker, i Vegusdal og Iveland museums- og i Elverum folkebibliotek, i tillegg til ytterligere en bibel som eies av en privatperson.

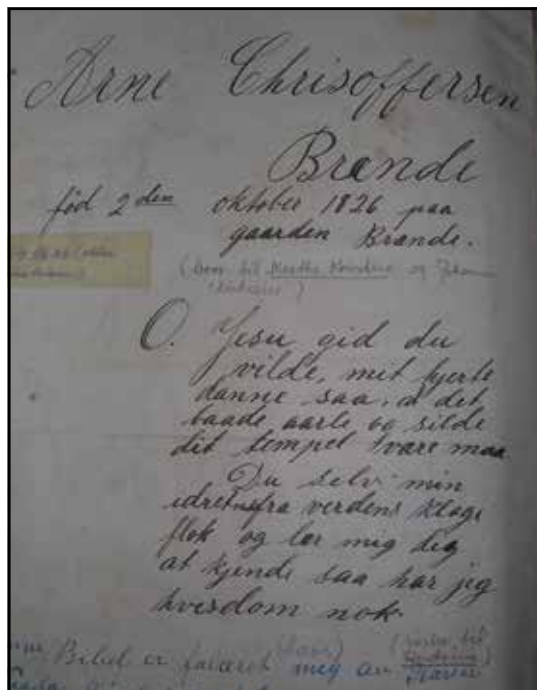
I god stand

Selv 420 år etter at den var ferdig fra trykkeriet i "Københaffn", er Knut Bøes bibel i rimelig god stand. Den er utstyrt med både hjørnebeslag og låsemekanisme, men ifølge Johnny Kaspersen er ikke dette originalt fra 1589.

Kaspersen mener spennene kan være fra perioden 1680 til 1780 mens beslagene og bokbindet er 100-110 år gamle. Spennene er typiske for denne perioden, og er trolig tilvirket enten i Danmark eller Tyskland. Hjørnebeslagene mener han derimot er et resultat av dyktig, lokalt håndverksarbeid. Beslagene er utstyrt med hele kuler, som man ikke finner på industrielt tilvirkede beslag.

Knut Bøes eksemplar manglet i alt sju ark. Noen av arkene er nå komplett gjennom en restaurering foretatt av Johnny Kaspersen. Et par andre ark har i årenes løp fått hard medfart, men er blitt reparert på et tidligere tidspunkt.

Mens dagens bibelutgaver kan puttes i innerlomma på dressjakka, er 1589-utgivelsen av anselig dimensjoner. Den måler 25 x 39 cm, og er 13 cm tykk. Bibelen er på omkring 1500 sider, selvsagt trykket på

Med vakker håndskrift har Arne Christoffersen Brenne skrevet sitt navn inn i kong Frederik IIs bibel fra 1589. Arnes bror Johannes var siste privatpersonen som eide Varteig kirke. Det kan være forklaringen på at 1589-utgaven som mulig kirkebibel etter hvert ble i privat eie.

dansk i gotisk skrift, illustrert, og med noen tittelblader der teksten er trykket i rødt.

Som vanlig var i bibelutgaver fra den tid, inneholder Frederik IIs bibel også Luthers fortaler og de apokryfe skrifter. Disse skriftene er ikke lenger ansett som genuint bibelske, og er derfor ikke med i nyere utgivelser.

Varteigs kirkebibel?

Knut Bøe skulle gjerne kjent historien til sin bibel fra den ble produsert i 1588-1589, men det vil nok trolig forbli en hemmelighet.

For de siste drøye 150 årene kjenner han bibelens gang i slektsrekka – fra en bror av hans tippoldemor på Brenne sirlig har skrevet sitt navn på en av de første sidene i bibelen. Arne Christoffersen Brenne – født i 1826 – kjente nok trolig mye av forhistorien da han tok fram penn og blekk og skrev navnet sitt i bibelen. Hadde han bare også ført inn på siden den kunnskapen han måtte ha hatt!

Mye kan imidlertid tyde på at denne utgaven av kong Frederik IIs bibel har vært kirkebibel i Varteig. Drivkraften bak utgivelsene den gang var jo nettopp at hver kirke skulle ha en bibel. Det skulle vi tro også gjaldt for Varteig.

Linken mellom Arne Christoffersen Brenne, som den første privatpersonen som vi vet har eid bibelen, og Varteig kirke, er også helt tydelig. En bror av Arne, Johannes Christoffersen Brenne, var sammen med naboen Ole Evensen Brenne den siste private kirkeeieren i Varteig, og overdro kirken til menigheten fra 1. januar 1858.

Ble på Brenne?

Det blir kun antakelser, men trolig kan de tidlige kirkeeierne ha blitt ved bibelen fra 1589 i forbindelse med overdragelsen av kirken til menigheten for 151 år siden.

Vi vet i alle fall at vinduer fra kirken havnet på Brenne, sikkert da kirkebygget av 1704 ble revet til fordel for den kirken som står der i dag og som ble innviet i november 1859.

Olav Spydevold skriver i Varteigboka at vindusrutene i den gamle

kirken var blyinnfattet, og av grønt, bulket glass. To av vinduene ble oppbevart på Brenne, men ført tilbake til tårnrommet i kirken i 1914.

Ytterligere tre vinduer og to dører fra kirken av 1704 sto i en stue på Brennemoen, som ble tatt ned og solgt i 1881.

Familieklenodium

Blir bibelens første 250-300 år gjetninger, har imidlertid Knut Bøe full dokumentasjon på de private eierne fra Arne Christoffersen Brenne skrev sitt navn i bibelen.

Med sirlig hånd har han under navnet sitt skrevet:

”O. Jesu gid du vilde mit hjerte danne saa, at det baade aarle og silde dit tempel være maa.

Du selv min (hjerne vende) fra verdens kloge flok og lær mig dig at kjende saa har jeg hvisdom nok.”

Arne var født på Brenne høsten 1826. Når han ble eier av bibelen, vet vi ikke. Derimot er den videre eierrekka til dette familieklenodiet klart.

Fra Arne på Brenne, går bibelen til Karen og Theodor Børstad i Tune. Karen – født på Kongsrud 1. november 1838 – var en niese av Arne. Hennes mor var nemlig Marthe Kristine Christoffersdatter Brenne, en søster av foran nevnte Arne og Johannes.

Tilbake til Varteig

Fra Børstad i Tune går kong Frederik IIs bibel tilbake til Varteig. På Bøe var nemlig en søster av Karen Børstad – Andrine Syversdatter – gift med Edvard Olsen Bøe. Andrine var

født 15. mai i 1846 – Edvard 10. april 1848.

Neste eier av bibelen fra 1589 ble derfor Martha Bøe – datter av Andrine og Edvard, og en niese av Karen og Teodor på Børstad.

Martha var født 5. februar i 1882, og gift med Lars Bøe – født 24. juni 1881.

Deretter følger bibelen familien – via Martha og Lars sin datter An-

drine Sulusnes, til hennes bror Ole L. Bøe, og nå til hans sønn Knut.

Med noen små krinkelkroker har bibelen dermed vandret direkte fra Arne Christoffersen Brenne til Knut Bøe, som et tippoldebarn av Arnes søster.

Yngre utgaver på museet

Selv om også Varteig Bygdemuseum sitter med flere eldre bøker, også bibler, blir de likevel som nyttinger å regne sammenliknet med kong Frederik IIs bibel fra 1589.

Den eldste bibelen er trolig en utgave i regi av kong Christian VII som ble trykket i 1780. På en av de første sidene i bibelen står det å lese:

”Anno 1805 d. 19. Feberuaj Kiøbte ieg Hans Rasmussen Lindemark denne Bibel af Temmer-Mann Niels Bersøe Boende i Friderickstads Forstad, og haver givet 1 riksdaler 2 ort.”

Ellers består boksamlingen på museet også av mange huspostiller, den eldste fra 1745.

To eldre bøker på museet. Fremst bibelen fra 1780 som Hans Rasmussen Lindemark fikk kjøpt i Fredrikstad i 1805.

Hans Rasmussen Lindemark har med stø penn skrevet inn at han kjøpte bibelen i 1805, for en riksdaler og to ort.

Første norske bibelen kom i 1834

Den første engelskspråklige bibelen kom i 1384, men det skulle gå ytterligere 450 år før det ble gitt ut en bibel spesielt beregnet på det norske marked.

Det Norske Bibelselskap ble stiftet i 1816, og allerede tre år senere kom nytestamentet på norsk. Det var imidlertid Det Britiske og Utenlandske Bibelselskap som var først ute med en bibel tiltenkt det norske marked. Den var imidlertid ikke klar før i 1834, og i likhet med en utgave som kom fem år tidligere, var språket selvsagt fortsatt dansk.

Det Norske Bibelselskap utga sin første samlede bibel i 1854, men i norsk språkdrakt kom den ikke før i 1891. Det gikk ytterligere 30 år før den kom på nynorsk. I 2011 planlegger bibelselskapet å utgi hele bibelen i ny oversettelse.

Bibelen finnes i dag på 438 språk, mens nytestamentet er utgitt på 1168 språk.

Mesterbygg

Sarpsborg AS

Tlf 69 15 80 40 - Fax 69 15 80 41

Kvalitets- håndverk & Service

Påtar oss alle typer oppdrag innen murer- og tømmerfaget

Lorentz Christer Lunde

Mob.: 994 44 703

E-post: christer@mesterbygg.no

Leif Rangøy

Mob.: 905 69 009

E-post: leif@mesterbygg.no

Vielse på tysk i Varteig kirke

Søndag 19. mars 1899 ble det foretatt en ganske unik vielse i kirken, og avisa "Sarpen" hadde derfor lørdag 25. mars en artikkel om dette.

Vi siterer:

Det er visst sjelden det hender i en Landsbykirke, at nogen kirkelig Handling forrettes i det tyske Sprog. Dette var dog Tilfældet i Varteig Kirke Søndag den 19de Marts, idet en Montør Leonard fra Hafslund med sin Forlovede blev viet strax efter Guds-tjenesten. Brudeparet var Tydskere, hvorfor baade Talen og Vielsen forrettedes i det tyske Sprog.

Omtrent alle, som havde oververet Gudstjenesten, ventede og bivaanede Brudevielsen, da man naturligvis var nysgjerrige efter at høre hvorledes Handlingen tog sig ud i et fremmed Sprog; thi skjøndt Brudgommen kun et Par Dage forud havde været hos Presten, var dog Rygtet sived ud om, at Handlingen skulde foregaa paa Tydsk.

Nu bagefter gaar Folk og studerer paa, hvorfor disse reiste den lange

Vei og til Varteig for at faa knyttet det uløselige Baand. Sarpsborg eller Skjeberg var jo nærmere. Mon Presterne der ikke kan sin Tydsk, spørger man.»

Presten var Gill

La oss nå se om vi kan finne noen mulige forklaringer på hvorfor det tyske paret valgte Varteig kirke og presten der:

Presten i Varteig kunne altså sin tysk. Lars Petter Gill var sogneprest i Varteig fra 1890 til 1906, og vi må derfor gå ut i fra at det var han som foretok vielsen. Gill var født i Fredrikstad. I Varteigboka står det at «han visstnok var lite praktisk anlagt, ikke interesserte seg for landbruk og ikke selv drev prestegården. Derimot drev han flittige selvstudier og utarbeidet alltid sine prekener omhyggelig. Prekenene kunne ofte være for akademisk formulert til at folk helt forsto dem.» I tillegg kan vi vel gå ut ifra at han var språkmektig; i hvert fall når det gjaldt

Varteig kirke ble gjenstand for en unik hendelse da det tyske paret ble viet der for 110 år siden. Den gang var tårnet som man ser plassert midt på kirken. Ved restaureringen i 1911 ble tårnet flyttet fra midtpartiet til vestfronten.

Eier av bildet: Ingrid Westgård

Lars Peter Gill var prest i Varteig fra 1890 til 1906, og viet det tyske paret. Når valget falt på Varteig, spekulerer Sarpen den gang i om de andre prestene i distriktet ikke behersket tysk.

Eier av bildet: Varteig Bygdemuseum

Forloverne var fra Lunde

Brudeparets forlovere var brødrene Georg og Marius Simensen Lunde, oppvokst på Nedre Lunde. Ved vielsen i 1899 var Georg verksmester på Hafslund, og broren var arbeidsformann. De er da bosatt i portnerboligen ved Karbitfabrikken.

Med sitt arbeid på Hafslund er det høyst sannsynlig at brødreporet som arbeidskamerater var blitt kjent med den tyske montøren. Trolig kan dette også ha innvirket på at Varteig kirke ble valgt for vielsen.

Kraftutbygging

Da Sarpefossen skulle bygges ut, tok Knud Ørn Bryn kontakt med firmaet Schuckert & co i Nuremberg for å skaffe kapital. Utbyggingen startet i 1896, og Schuckert bidro ikke bare med penger, han brakte også med seg flere erfarne arbeidere.

Vi antar at montør Leonhard Rohauer var en av dem. Det styrkes av at det i kirkeboka for Varteig er oppgitt at Leonhard hadde

Slik så Varteig kirke ut da Babette Völke og Leonhard Rohauer loute hverandre evig troskap søndag 19. mars 1899. Eksakt tidspunkt for når bildet er tatt, vet vi ikke. Det er imidlertid på det rene at kirkeinteriøret må være fotografert før den store restaureringen i 1911.

Eier av bildet: Ingrid Westgård

det tyske språk.

Når det gjelder brudeparet, kan vi i kirkeboka finne noen opplysninger om de to. Han het Leonhard Rohauer og var født 15.07. 1874 i Nuremberg og var romersk-katolsk døpt samme sted 26.07 1874. Faren het Georg Rohauer og var maskinist. Bruden het Babette Völkel og var født 27.05.1881 i Dinkesbuhl (en liten by litt syd-vest for Nuremberg). Hennes foreldre var fabrikant Christian Völke og hustru Johanna. Babette ble konfirmert 18.03.1894.

Slik har sogneprest Lars Petter Gill ført inn den tyske vielsen i ministerialboka for Varteig. Forlovere var brødrene Marius og Georg Simensen Lunde, oppvokst på Nedre Lunde.

gått til alters siste gang 02.12.1896 i Nurenberg i sin katolske kirke. Videre kan vi gjette på at da han hadde jobbet noen år her i landet, og Babette i mellomtiden hadde rukket å bli nesten 18 år, fikk Leonhard henne til å komme den lange veien fra Tyskland til Sarpsborg. Dette understøttes av at i kirkeboka oppgis det at siste gang Babette gikk til alters, var 27.02.1899.

Jeg har dessverre ikke lyktes i å finne ut om ekteparet Rohauer ble boende her i distriktet, eller om de dro tilbake til Tyskland. Kanskje er

det noen av leserene som vet noe om det?

Kilder:

Næss, A. : "Fossekraft og lange linjer. Hafslund ASA 1898-1998"

Sarpen», 1899 (avis utgitt i S.borg)

Spydevold, O.: Varteig, en liten bygds historie

"Inga», årstidsskrift for Varteig Historielag 1985 og 1988

Brødrene fra Nedre Lunde

Forloverne i bryllupet til Babette Völke og Leonhard Rohauer var brødrene Georg og Marius Simensen Lunde.

De hadde hatt sin oppvekst på nedre Lunde (bnr. 3 – se Inga 2007), men var i 1899 bosatt i Portnerboligen ved Karbitfabrikken. Georg var verksmester på Hafslund, mens broren var formann.

Georg var født på Minge i Tune i 1862, men familien flyttet til Varteig to år senere da foreldrene Maren Johanne Kristensdatter og Simen Torstensen kjøpte bruksnummer 3 på Lunde.

Maren og Simen fikk forresten ni barn. Da Simen ble enkemann, giftet han seg igjen med Johanne Elisabet Kristensdatter på Maugesten. I dette ekteskapet ble det to barn.

Georg bodde i Tyskland

Ved det omtalte tyskerbryllupet i 1899, hadde Georg allerede vært gift i åtte år. Han ble nemlig viet i Varteig kirke 19. juli 1891. Bruden het

Amalie Fredrikke Marie Bøge, og var født i 1865 i Rensburg i Tyskland, altså ganske nær grensen mot Danmark.

Amalie og Georg bodde i Tyskland i en del år, før han kom til "Carbit-fabriken" som verksmester.

Deres tre eldste barn var alle født i Tyskland - Clara Elsa Minna (født i 1892), Marius Simen Johannes (1894) og Georg Heinrich Matias (1897).

Ved folketellingen i 1900 bor for øvrig også Adele Bøge i Portnerboligen på Hafslund. Hun var født i 1881, og trolig en yngre søster av Amalie. Også det tyske ekteparet Mathilde og Friedrich Fischer – han også verksmester på Hafslund – bodde i samme boligen.

**Jakt og friluft-
spesialisten**

ØSTFOLDS STØRSTE OG ELDSTE KRAMBU

L. Evensen as

Pellygaten 71 - 1706 Sarpsborg. Tlf.: 69 15 42 22. E-post: evensen@l-evensen.no

John Walter Johansen
BRANN & SIKKERHET AS

John Walter Johansen
Daglig leder/Konsulent

Hasle Hageby 17, 1734 HAFSLUNDSØY
Tlf. 69 15 20 00 Fax 69 15 20 01 Mob. 911 22 520
E-mail: john-w-j@online.no

Da sangen i Varteig kirke var berømt

Iver Olsen Brenne var en stor kulturpersonlighet for sin tid. Blant annet ledet han et kor der folk kom langveis fra for å høre det synge i kirken.

Noe som gjør historien spennende, er når man øyner personen bak de tørre fakta. Når man ser nærmere på Iver Olsens merittliste, er det ikke utenkelig at han hadde vært en kjendis om han hadde levd i dag.

Han var født i 1831, og selv om han ikke ble mer enn 59 år rakk han å sette varige spor etter seg både som kunstner, musikkmaker, dikter, lokalpolitiker, lærer og kirkesanger. Han skrev salmer, skrev notebøker og var kordirigent. I tillegg var han iherdig, belest og velutdannet. Men i sin tid var han nok videst kjent som korleder der hvert kormedlem fikk sitt eget salmodikon.

Salmesang i kirken

Med reformasjonen ble salmesang innført i kirkene. Det fantes salmebøker, slik at man sang de samme

Lærer og kirkesanger Iver Olsen Brenne med hustru Olea Iversdatter Brunsby (1832-1915) og sønn Ole Brunsby (1873-1939). Familien har tatt turen til Christiania for å la seg fotografere av fotograf L. Szacinski i Carl Johans gade 4 (ved Stortorvet) Bildet er sannsynligvis tatt i 1887, da dette er trykket på baksiden hvor det også står at fotografen hadde fått "sølvmedaille for fotografier paa Kunst og Industriudstillingen i Christiania 1883".

Ole var 14 år i 1887, så en kan jo tenke seg at det var i forbindelse med hans konfirmasjon at familien var på tur til hovedstaden.

*Fotograf: L. Szacinski, Christiania
Eier av bildet: Varteig Bygdemuseum*

tekstene, men melodiene endret seg etter lokal stil og smak og bar også preg av den lokale folkemusikken og folkesangen. Kirkesangen hadde utviklet seg til å bli lite ensartet. Dette bekymret kirken og de lærde i alle de nordiske landene rundt 1800.

Da sang ble et fag i skolen, var det nettopp for å dekke kirkens behov for korsang i kirken. Elevene gjorde tjeneste ved fromesse, høymesse og aftensang på søndagene, i tillegg til vielser og begravelser. Denne plikten ble opphevet i 1805, men skolen måtte allikevel avgi et antall elever til koret dersom presten ønsket det.

Et av flere salmodikon i Varteig Bygdemuseums eie. Her ser man den ene strengen som er festet med en stemmeskrue i den ene enden. Strengen går over gripebrettet i hele instrumentets lengde. Gripebrettet er tydelig delt inn i "streker"- stoler eller tverrbånd, hvor man klemte ned fingeren etter notetabellene og så dro buen over.

Fotograf: Wigdis Bergby Eier: Varteig Bygdemuseum

Hensikten med å undervise elever i sang var altså å høyne kvaliteten på kirkesangen.

Man kan vel ellers anta at problemet med kvaliteten på kirkesangen på 1800-tallets begynnelse også gjaldt i Varteig.

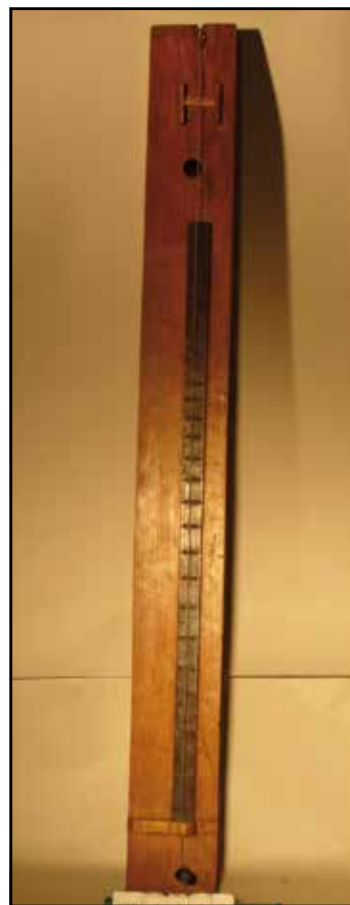
Det første sangkoret i Varteig

I 1859 ble det første sangkoret i Varteig stiftet. Det var et rent mannskor og de optrådte kun i kirken. Det var lærer, kirkesanger og klokker Iver Olsen Brenne som på initiativ av presten startet dette koret.

Presten var Anders Andersen (1812-1868) som ved delingen av Tune prestegjeld i 1861 ble utnevnt til Varteigs første sogneprest etter reformasjonen. Olav Spydevold skriver om ham i "Varteigboka" at han ble sett på som en avholdt prest, og at kirken var godt besøkt i hans tid. Han var en interessert og virksom person og var bl.a. opptatt av skolevesenet i bygda.

Iver Olsen Brenne (1831-90) ble født på Brenne Østre (3030/1,4). Han overtok, først som vikar i 1857, kirkesangerstillingen etter sin far Ole Evensen (1793-1870).

Iver Olsen ble konstituert som lærer i Varteig i 1849, først som omgangsskolelærer, senere som

fastlærer. I tillegg til lærergjeringen var han spesielt opptatt av sang, særlig mannskorsang. Det var mens han var omgangsskolelærer at han startet koret.

Dette første koret i Varteig hadde 12 medlemmer fra alle deler av bygda. Etter hvert kom flere til og de møttes til øving hos de ulike medlemmene hver fjortende dag, eller oftere, hele året rundt. De holdt øvelser på omgang slik at ingen skulle få lang vei hver gang!

Koret sang salmer og koraler, gjerne firstemmig. Koret deltok i og ledet kirkesangen i Varteig kirke i mange år. Til hvert medlem av koret

Salmodikon

Salmodikon eller psalmodicon er et enkelt strykeinstrument med en streng. Navnet har det fått fra gresk psalmos-salme og ode-sang. Salmodikon er en modifikasjon av det eldgamle instrumentet ”enstreng” eller monokord. Dette var kjent alt av Phytagoras, og i middelalderens klosterscholer ble det brukt i sangundervisningen. I Tyskland ble strykesitter konstruert i 1823, den kan ses på som en annen variant av enstrengsinstrumentet.

Salmodikon består av en langstrakt resonansbunn, en kasse eller en fjøl av tre, med en streng spent over en rekke tverrbånd som er festet til et gripebrett, etter en bestemt skala. Opprinnelig var strengen laget av sauetaum. Strengen var festet med noteskrue i den ene enden slik at det kunne stemmes. Noen instrumenter hadde et lokk hvor man oppbevarte noter, bue, bordskrue, strenger, transponeringstabell, stemmegaffel og stemmeskruer.

For å lage en tone trykket man strengen ned mot enkelte av tverrbåndene på gripebrettet med fingeren (etter tabellene) og strøk strengen med en fiolinbue.

Gripebrettet er inndelt etter en bestemt skala, vanligvis en durskala. Det var mulig å spille i alle dur- og molltonearter. Det ble laget en egen form for noter, tabeller, kalt siffernoteskrift, som gjorde at den som spilte ikke trengte å være musikalsk eller notekyndig. Det kunne imidlertid være en utfordring å få til vakker lyd.

Skulle det spilles i en annen toneart kunne man bruke det som ble kalt ”Roveruds transpositions-tabeller” (transponeringstabeller) som gikk ut på å flytte hele skalaen til den nye grunntonen. Disse løse tabellene plasserte man så på instrumentet for så å spille etter.

Det er noe usikkert hvem som oppfant salmodikonet slik det ble kjent i Skandinavia og Nord-Europa i første halvdel av 1800-tallet. Men instrumentet fikk en enorm utbredelse i løpet av kort tid. Etter hvert fikk det kallenavn som ”musefele” og ”salmedunk”.

laget Iver en skinninnbundet notebok. Han lærte dem også å spille salmodikon og alle hadde et eget instrument å øve på.

På Varteig Bygdemuseum er det flere eksemplarer av salmodikon bevart. Likeledes en av Iver Olsens notebøker og koralboken for salmodikon av J. A. Lindemann. Museet har også en såkalt notelinjerer i sin samling, og det er meget sannsynlig at den har tilhørt Iver Olsen.

Iver Olsens sønn Ole Brunsby skriver i sin gårdsberetelse over Brunsby at hans far skrev sangtekstene til grunnstensnedleggelsen ved Sarpsborg kirke i 1856 og at han også skrev flere salmetekster. Det viser bare ytterligere at Iver Olsen var en mann med mange talenter og at han var særdeles opptatt av sang og musikk.

Iver Olsens kunstneriske åre fløt også videre til sønnen, om enn i en

annen form. Ole Brunsby flyttet til Fredrikstad og senere til Rolvsøy hvor han drev kolonialhandel. På fritiden tegnet han kirkebygg fra hele Norge. Varteig Bygdemuseum har flere av disse bevart i sin samling. Det finnes også to modeller av Varteig kirke som han laget som guttunge, mens han fremdeles bodde på Brunsby. Ole Brunsby var forøvrig en av dem som i 1931 tok initiativ til opprettelsen av Varteig Bygdemuseum i den tidligere lærerboligen hvor han var født.

Berømt utenfor bygdas grenser

Iver Olsens kor opparbeidet seg etter hvert et visst ry og folk kom langveis fra for å høre på sangen i Varteig kirke! Det var spesielt på Bededag da litaniet ble sunget, at det kom ekstra mye folk til kirken. Bots- og bededagene ble avskaffet ved reformasjonen, men så gjeninnført. Det var flere bededager i året, opprinnelig ble de holdt når store ulykker inntraff. Bededagene ble særlig viet bønn og syndsbejelse. Dagen ble varslet kvelden før ved at man ringte i kirkenes største klokke. Det var samtidig et signal om at skjenkesteder skulle lukke og det var ikke tillatt å drive med handel. Man skulle også faste til gudstjenesten var over dagen etter og man måtte avholde seg fra arbeid, reiser, lek, spill og verdslig forfølgelse! I 1686 ble disse bededagene slått sammen til Store Bededag og lagt til fjerde søndag etter påske. Fra 1951 ble bots- og bededagen lagt til søndagen før allehelgensdag.

Når Iver Olsens kor sang i kirken

Bededag, knelte første kor på alterringen og sang, mens andre kor svarte med sang fra galleriet. Dette måtte nok ha vært en stor opplevelse og det spørres om det ikke hadde gjort inntrykk på oss også, om det hadde vært framført i kirken i dag.

Selv om Iver Olsen døde i 1890, fortsatte koret å synge i kirken. Ifølge Olav Spydevold opphørte koret i 1907 da presten forbød denne fremføringen av litaniet. Spydevold skriver ikke noe navn på denne presten, men det var Johan Nordberg Bolstad (1852-1916) som var sogneprest i Varteig i 1907.

I Varteig var det altså Iver Olsen Brenne som kom til å bety mest for opplæring og salmesang etter salmodikon. Han var altså av et så "internasjonalt" format at han fulgte med i og tok opp strømninger fra Danmark, Sverige og Tyskland. Vi har lett for å se på de som gikk før oss som sidrumpet og gammeldagse, men her tilbakevises det av fakta. Som en kuriositet kan det sies om Iver Olsen at han var den siste "innfødte" varting i kirkesangerstillingen. Etter ham har det vært tilflyttede lærere som har hatt denne stillingen.

Kilder:

Olav Spydevold: *"Varteig – en liten bygds historie"*

Sverre Østen: *"Hva dagene vet"*

By og bygd 1957. Artikkel av Leif Løchen: *"Kantor Lars Roverud og hans salmodicon"*

Birgit Kjellström: *"Om folkliga instrument", nettartikkel*

Lars Magne Sunnanå: *"Salmesang på siste vers", Aftenposten, nettartikkel*

Wikipedia: *"Kirkeåret", nett*

Musefelas far

Lars Roverud (1777-1850) var viktig for den musikkhistoriske utviklingen av kirkesangen i Norge. Han var musikk- og sangpedagog i Christiania. På reiser til Tyskland, Danmark og Sverige ble han kjent med salmodikon og det forenklede systemet med siffernoter. Tilbake i Christiania satte han i gang et omfattende arbeid med å forbedre metoden med tanke på bruk i Norge.

I forbindelse med at almueskoleloven av 1827 sa at det nå skulle undervises "I Sang, efter Psalmebogen" ivret Roverud for å lære opp allmueskolelærere i nettopp sang og med salmodikon til hjelp.

Først i 1835 vant Roverud fram med sitt arbeid med å fremme sangundervisningen etter sin metode. Han ble bevilget penger for å reise rundt å undervise i salmodikonspill. Fra 1835 til 1847 reiste han rundt og underviste i kirkesang og salmodikonspill. Salmodikonspill ble i løpet av denne perioden et obligatorisk fag ved alle lærerseminarer i landet og instrumentene ble produsert av instrumentmakere og lokale snekkere.

Roverud kom altså til å arbeide store deler av sitt liv for å forbedre forholdene for ensartet kirkesang i Norge. Ved hjelp av en stor egeninnsats og et beskjedent instrument, må man kunne si at han faktisk klarte å revolusjonere salmesangen i hele Norge. På den annen side gikk de lokale variasjonene og en egenartet sangskatt tapt.

Utover på 1850-tallet ble lærerseminarene en viktig institusjon for standardiseringen av kirkesangen. Salmodikon ble et enkelt hjelpemiddel til å lære bort salmesang i skolestuene og det ble også århundrets viktigste pedagogiske instrument, enkelt å lære seg og lett å frakte med seg for omgangsskolelærere. Det finnes vel knapt et skolemuseum eller bygdetun som ikke har et salmodikon i samlingene sine. Og det forteller oss også at det må ha vært mange av dem engang. Det er vel heller ikke utenkelig at det fortsatt ligger ett og annet instrument av denne typen bortgjemt på loft eller kott. Salmodikon var enkelte steder i bruk helt ut i 1930-årene.

Som en kuriositet nevnes tilslutt at skandinaviske utvandrere brakte instrumentet med seg til USA og her har det fortsatt i dag en plass i amerikansk folkemusikk. For spesielt interesserte kan det nevnes at det bl.a. er en organisasjon "Nordic-American Psalmiconforbundet" som har sin egen nettside hvor man kan lese om foreningen, om salmodikon og om Roverud, eller bestille CD'er med salmodikonspill!

Varteig skole 50 år

I år er det 50 år siden en ny, stor sentralskole kunne tas i bruk i Varteig etter en lang periode med diskusjoner om beliggenhet. I løpet av disse 50 årene har elevtallsøkningen flere ganger ført til behov for utvidelser, og nye pedagogiske retninger har ført til behov for annen utnyttelse av arealene.

Forhistorien

Da vi i 1867 fikk overgangen fra omgangsskoler til faste skoler, ble det 6 skolekretser i bygda: Stubberud, Skofteby, Brunnsby, Hasle, Bø og Gryte. I 1893 ble antallet skoler redusert til 3; en i hver krets. Østaskogs var skolen på Klemsdal. Etter noen år ble skolen for liten, og småskolen fikk tilhold på Sikkeland. Neaskogs skole holdt til på Strømnes (Furulund) og ble senere utvidet slik at småskolen holdt til på Kommunelokalet. Ovaskogs hadde de Kokkim skole, og da den ble for liten, ble den påbygget. (Les mer om dette i Inga 1989).

I 1946 kom det et rundskriv om sentralisering av skolevesenet. Skolestyret nedsatte da en nemnd som skulle legge fram en plan for sentralskole i Varteig. I slutten av 1948 kom forslaget om sentralskole ved Kristianhytta på Prestegårdens grunn. Både Ovaskogs og Neaskogs var det flertall for dette forslaget, men Østaskogs var det stor motstand.

Skolelokalene ble etter hvert både for små og dårlige både Østaskogs og Neaskogs, og da planen om sentralskole ble fremmet på nytt i 1952, ble det et knapt flertall også Østaskogs.

Byggingen starter

Arkitekt Victor Schaulund fra Oslo tegnet et forslag til skolebygg og laget en disposisjonsplan for den 16,7 dekar store tomte. Dette ble oversendt Kirke og utdanningsdepartementet med forespørsel om kjøp. KUD ville først bare leie bort tomte, men etter ny søknad fikk kommunen kjøpe den for kr 13.000.

Det endelige utkastet til skolebygg inneholdt 5 klasserom, skolekjøkken, lærerrom med tekjøkken, vaktmesterbolig, tannlegerom, toaletter, dusjer og fyrrom. Kostnadsoverslaget var på kr 950.000. Det ble Brødrene Holstad som høsten 1956 fikk oppdraget med å bygge skolen. Malerarbeidet ble utført av Peder A. Bøe, og Aksel Stenholt leverte varme, sanitær og oljefyringsanlegget.

Mye måtte på plass

I byggeperioden vedtok skolestyret en ny fag- og timefordelingsplan, de ansatte Eiliv Løvhaug som skoleinspektør og Hans Stamsås som vaktmester. Det ble også inngått avtale med BUV om skyss av elevene. Så ble det forhandlinger om pulter og annet inventar.

Til skolestart 1959 sto skolen klar til å ta imot elever. Da var alt på

plass utenom skolekjøkkenet der det fortsatt gjensto noe arbeid og inventar. Skolebygget var utformet etter moderne undervisningsprinsipper, bl.a. var podiet sløyfet i 4 av klasserommene. Begrunnelsen var at: *”Læreren skal ikke sitte på ”sin høye hest”, men komme mer i kontakt med elevene slik at det skapes tillit og fortrolighet.”*

Som en kuriositet må også nevnes at alle gardinene var sydd på dugnad av ”bygdas damer”.

Første dag på ny skole

I Sarpsborg Arbeiderblad for 12.8. 1959 var det stort oppslag på 1.side: *”Glede og tilfredshet over hele Varteig. Den nye sentralskolen innviet i går. 35 år siden forrige nybygg innen*

skolesektoren.” I artikkelen fortelles det at Musikkforeningen Ekko spilte, at elevene underholdt i pausa, og at det var mange taler. Det var boller og brus til elevene.

Den nye skolen beskrives også nøye: Grunnflata er på 728 kvm, totalt er det 1.500 kvm gulvflate, og det ble sprengt ut 728 kubikkmeter sten.

Det hadde på forhånd vært mye snakk om hvordan de nye klassene skulle settes sammen når 3 skoler ble til 1. Løsningen ble at klassene fra Kokkim og Strømnes ble beholdt slik de var, mens elevene fra Østaskogs ble delt mellom disse to; noe som ikke ble helt godt mottatt. Men etter kort tid var alle fornøyd med å være på den nye, fine skolen.

Den første 1. klassen på sentralskolen. Her er de i 5. klasse i 1963. Foran fra v.: Elisabeth Bakkaget, Kari Haugeneset, Irene Midt fjell, Aina Engebråten, Anne Sandaker, Inger Lise Berg, Anne Berit Bergsland. 2. rekke fra v.: Gunnar Bøe, Knut Sælid, Tove Lindemark, May Basken, lærer Arne Bakke, Mariann Jelsnes, Åse Bøe, Kai Lindemark, Rolf Kullerud. 3. rekke fra v.: Arne Sigvart Brusevold, Kjell Dalen, Ludvig Lunde, Ivar Bergli, Hans Gunnar Eriksen, Bård Bøe Lia, Trond Matysiak, Andreas Bergerud, Terje Sundås, Ragnar Sandem.

Gode lærere er viktig

I 1960-åra var det konkurranse mellom kommunene om å få ansatt godt kvalifiserte lærere. Det å kunne tilby lærerbolig var noe som ga fortrinn. Kommunen eide allerede en lærerbolig, Solheim, med 2 leiligheter. I 1964 vedtok kommunestyret at det skulle bygges 2 eneboliger som skulle tilbys lærere. Samtidig ble den gamle læreboligen påbygd. Skoleinspektør Løvhaug flyttet inn i Løvstad, som lå ved Varteigveien, mens Kjell Andersen flyttet inn i den nye lærerboligen i Solheimåsen. Den gamle lærerboligen brant ned i 1977 og ble ikke oppbygd igjen. De 2 andre lærerboligene ble også solgt, da det etter hvert ble bedre tilgang på utdannede lærere.

Elevtallsøkning gjør skolelokalene for små

Sentralskolen ble bygd for å romme ca 140 elever. Etter bare noen få år hadde elev- og klassetallet økt så mye at skolen var for liten. I Sarpen 13.08.1964 sto en artikkel med overskrift: "Sentralskolen sprengt". Ved skolestart var det da 182 elever fordelt på 8 klasser. 7 lærere var ansatt ved skolen. En straksløsning ble å ta i bruk sløyd- og håndarbeidssal til undervisning.

Året etter kunne man i avisa lese om Varteig-elevene som måtte rydde vekk sløydbenkene for å kunne ha gymnastikk. Elevtallet hadde da økt til 194, fordelt på 9 klasser. Løsningen ble denne gang å ta i bruk biblioteket som klasserom.

Noe annet som også økte behovet for å utvide skolen, var innføringen

av 9-årig skole. Løsningen ble denne gang å inngå avtale med Sarpsborg kommune om at Varteig-elevene fikk gå på ungdomsskolen i Sarpsborg. Det medførte at ca 70 elever etter hvert ble overført til Kruseløkka skole.

Opparbeidelse av flere byggefelter gjorde at folketallet utover i 1970-åra økte, og til tross for samarbeidet med Sarpsborg, gikk det ikke mange år før skolen igjen var for liten.

Egen ungdomsskole og utvidelse

9-årig skole ble i Varteig innført fra skoleåret 1966/67. Men de aller fleste elevene hadde da i flere år valgt å fortsette med videre skolegang. Kommunen hadde fra 1960 gitt gratis skyss til alle Varteigelever uansett om de begynte på framhalds-, ungdoms-, handels-, yrkes- eller realskole.

Skolen har gjort seg bemerket på mange felter.

Selv om Kruseløkka ga et godt tilbud til ungdomsskoleelevene, ble det ofte snakket om å få en egen ungdomsskole i bygda, ja, man drømte sågar om egen svømmehall. Høsten 1978 var planene blitt så konkrete at Varteig fikk et tilskudd på kr 750.000 til utvidelse av skolen slik at ungdomsskolen også fikk plass. I tillegg ble det lovt maksimum 100.000 til en eventuell svømmehall.

Utbyggingsplanene hadde medført sterk politisk debatt i årene foran. Kostnadene var på nesten 10 millioner, og det aller meste måtte lånes. Det gjorde at mange var bentenkte på å sette i gang skoleutbygging samtidig som kommunen sto foran dyre utbygginger både av aldershjem og vannverk. Å bygge svømmehall forble derfor bare en drøm.

For at ungdomsskoleelevene skulle få et godt tilbud, trengtes det flere og bedre spesialrom. Samtidig ble det økt behov for klasse- og grupperom. Løsningen ble utbygging i 2 etapper. I 1982 ble det bygget et kombinert gymbygg og samfunnshus, og skolen fikk en ny fløy i 2 etasjer mot nord. I 1986 kom så tverrfløyen i 3 etasjer

mot Solheimåsen. Her kom det store, moderne lokaler for forming, naturfag og heimkunnskap. Samtidig fikk det kombinerte skole- og folkebiblioteket et nytt, stort lokale.

Da skolegang for 6-åringene ble innført i 1996, fikk skolen sitt 3. tilbygg. Dessverre var det bare økonomi til en 1-etasjers fløy med 2 klasserom og plass til Skolefritidsordningen.

Nå har skolen ca 430 elever og er igjen for liten. I tillegg er de eldste rommene ikke tilpasset moderne undervisningsformer.

Opptaksområdet utvides

På 1980-tallet sank elevtallet, og det ble derfor ved kommunesammenslåingen i 1991 vedtatt å utvide skolens opptaksområde slik at ungdomsskoleelevene fra Hafslundsøy skulle begynne på Varteig skole istedenfor på Valaskjold. Skjebergdalen, Ise og området ut til Ise skole ble også overført til Varteig. Høsten 1993 startet det 2 førsteklasinger fra "Skjebergsgiden" av Ise, og samme året kom ungdomsskoleelever fra Hafslundsøy til Varteig.

Skoleledere etter sentraliseringen.

Tittel og funksjon for den som har vært leder, har variert i skolens 50-årige historie. De første årene var det bare en leder, senere fikk kommunen også skolesjef – en stilling som besto fram til kommunesammenslåingen.

Eiliv Løvhaug skoleinspektør 1959 – 1970

Odd Johansen skolestyrer/-inspektør 1969 – 1978

Leif Slørdahl rektor/skolesjef 1979 – 1989

Ragnhild Brenne rektor 1980 – 1988

Tormod Rangøy rektor/skolesjef 1988 – 1991

Britt Tove Røed rektor 1989 – 1993

Yngvar Eilertsen rektor/virksomhetsleder - 1993 – d.d.

Inger Røkke Nybø konst.rektor/virksomhetsleder 2001 – 2002

Uteaktiviteter har alltid vært viktig for skolen..

med sykkel og kano både i nærmiljøet og på fjellet.

Takket være godt samarbeid med grunneiere i skolens nærområde, er det hver uke flere elever som bruker naturen som skolestue. De går til uteskoleplasser der

naturfag, matematiske øvelser, lek og sang er naturlige innslag i en dag med mye mosjon og frisk luft.

”Ut på tur, aldri sur”

Idretts- og friluftsliv har alltid stått sterkt ved skolen, og både det flotte uteområdet og nærmiljøet blir flittig benyttet. Da sentralskolen sto ferdig, inngikk skolen, kommunen og Varteig Idrettslag en avtale om at de sammen skulle bygge en hoppbakke sør for skolen. Det første hopprennet ble arrangert 24. febr 1962. Bakken ble senere revet.

Det ble også satt opp en hinderløype som ble flittig benyttet både i gymtimene og i friminuttene.

Skolen deltok flere år i Idrettsforbundets ”Gange-Rolf” og ble bl.a. best i Østfold. 26.1.1965 hadde Sarpn dette oppslaget: *”Varteigbarn til kamp mot fysisk forfall.”* Reporteren skriver: *”Det første som møtte oss da vi passerte Nipabrua, var en flokk blide skolebarn som gikk. De gjennomførte 8 km rask gange i gymtimen.”*

I flere år var Friluftsliv et populært valg for elevene som fikk oppleve turer

Noen glimt fra ”den utvidede undervisningen”

På slutten av 1970-tallet ”adopterte” et klassetrinn et skip. Elevene sendte både brev, bilder og tegninger til mannskapet på ”Savonita”, og det var stor stas da deler av mannskapet kom på besøk til skolen i 1980.

Entreprenørskap har i flere år også vært en del av skoleløpet. Elevene planlegger og driver en bedrift over en periode. Så avsluttes det hele med regnskap og driftsberetning. Noen klasser har produsert forskjellige gjenstander for salg, mens andre har leid seg ut som hjelpere for eldre i nærmiljøet.

Gjennom deltakelse i prosjektet ”Det handler om å bry seg” fikk de eldste elevene et nært samarbeid med eldre generasjoner. Dette ble videreført da skolen sammen med

Pensjonistforeningen satte i gang en ordning der de yngste elevene etter tur fikk komme til en gård og delta i deler av gårdsarbeidet sammen med representanter for beste- og oldefor-eldregenerasjonen.

Ungdomsskoleelevene hadde også noen år et opplegg der de sammen med medlemmer fra Varteig Historielag og Varteig Bygdekvinnelag fikk lære om og prøve gamle arbeidsteknikker som å kjerne smør, smi, slå med lja, binde korn og stelle hest.

Nå er det utarbeidet et opplegg for 1. og 2. klasse med besøk på Varteig Bygdemuseum. Alt dette er og har vært med på å gi barn og unge kunnskap om og tilknytning til nærmiljøet.

Elever fra ungdomsskolen har noen år deltatt i First Lego Legua som er en konkurranse som går ut på å programmere "roboter" bygd av legoklosser. Skolen har her hatt gode resultater både på Østfoldnivå og blitt valgt ut til å delta i nordisk konkurranse.

Flere år på rad har ungdomsskoleelevene deltatt på "Hvite Busser"-tur til konsentrasjonsleirer i Polen og Tyskland, og på den måten fått inn pensum på en annen måte.

Mange elever har nok også gode minner fra leirskoleopphold både på fjellet og ved sjøen. De første årene dro elevene til Fjellvang, Søbekkseter og lignende steder. Nå er det Ullerøy som er leirskolestedet.

"Gymsalen var fylt til randen"

Varteig skole har i mange år hatt aktiviteter for å samle inn penger til veldedige formål. De første årene

plukket elevene bær som både ble solgt på torvet og levert til Askim Bærpresseri. Flere ganger har det vært aksjonskvelder i gymsalen der elevene har solgt gamle leker, nybakte boller, tegninger og lignende, og foreldre og familie har møtt opp og bidratt til store overskudd. Skolen har også hatt flere store teaterforestillinger både i gymsalen og på Folkets Hus. Det er mange som har nytt godt av pengene som har kommet inn på alle disse arrangementene.

Nå har Varteig skole adoptert en skole i Lessos i Kenya, og sammen sørger elever og ansatte på skolen for at skolen i Lessos får penger til lærerlønn, mat til elever og internatbygning.

Markering av jubileet

I forbindelse med skolejubileet har det blitt innkjøpt en ny skolefane til erstatning for den gamle der motivet og stoffet bærer tydelige preg av mange års bruk. Den nye fanen er tegnet av Gro Sikkeland, lærer ved skolen.

Til høsten blir det "bursdagsfest" for alle elevene. Senere vil både nåværende og tidligere elever og lærere bli invitert til "Åpen dag" der utstillinger og opptredener vil være med å vise glimt fra skolens historie.

Den gamle skolefilmen som viser siste dag på de tre grendeskolene og første skoledag på den nye sentralskolen, er sammen med Varteigfilmen fra 1961, overført til DVD og lydsatt av Varteig Historielag. DVD vil bli til salgs på Åpen Dag eller kan bestilles fra Historielaget.

Lærere med mer enn 15 års virke ved Varteig skole

Varteig skole har hatt et stabil lærerkorps, og mange lærere har vært ansatt i flere år. Her følger en liste over de som har vært ved skolen mer enn 15 år. (Listen er muligens ikke komplett).

Ragnhild Brenne	1959 – 60 og 1963 – 88	Tove Lunde	1979 – d.d.
Kjell Andersen	1962 – 97	Eva Winsevik	1980 – 03
Knut Bøe	1966 – 05	Arne Winsevik	1983 – 04
Jorun Hasle	1971 – d.d.	Hilde Aspelund	1984 – 06
Solveig Rød	1972 – d.d.	Yngvar Eilertsen	1985 – 88 og 1991 - d.d.
Arnfinn Kullerud	1974 – d.d.	Knut Dale	1986 – d.d.
Ingrid Kullerud	1974 – d.d. (avbrudd 1980 – 88)	Otto Tennstrand	1986 – 03
Berit Nabeit	1978 – 07	Britt Hovelsen	1986 – d.d.
Liv B. Utne Belsby	1978 – d.d.	Hilde Hjortland	1986 – d.d.
Sissel Reinhardt	1979 – 02	Anne Sofie Bergerud	1987 – d.d.
Guri Ø. Johansen	1979 – 02	Reidun M. Høydahl	1988 – 06
Knut Bjøberg	1979 – d.d.	Karin Lunde	1993 – d.d.
Ingunn R. Larsen	1979 – d.d.	Anne Grethe Brenne	1993 - 09

Annet personale

Isak Lunde	1977 - 1993	Vaktmester
Aina Lunde	1981 - d.d.	Sekretær
Liv Kristiansen	1991 - d.d.	Daglig leder SFO

Personalet skoleåret 2008/-09

1. Hanne Mette Kjøniksen, 2. Jon Anders Johansen, 3. Ellisiv U R Pedersen, 4. Anne Sofie Bergerud, 5. Jorun Margrethe Hasle, 6. Marianne Hagen, 7. Liv Berit Utne Belsby, 8. Åse E Bøe Saltbones, 9. Hilde Hjortland, 10. Ann Charlott Engh
1. Jann Roger Hovden, 2. Hege Andresen, 3. Helene Lindberg Mathisen, 4. Elin Camilla Kampenes, 5. Ingrid Kullerud, 6. Kristine Orholt Hjelteig, 7. Solveig Ragna Rød, 8. Iren Berg, 9. Liv Toril Rinding Skjeggstad, 10. Tove Iren Lunde, 11. Ingunn Roalkvam Larsen, 12. Hilde Christiansen, 13. Trine Machnik
1. Arnfinn Kullerud, 2. Knut Ivar Dale, 3. Geir Sandnes, 4. Trine Elisabeth Samuelsen, 5. Ann Kristin Olsen, 6. Karin Lunde, 7. Inger Elise Wevling, 8. Knut Bjeberg
FRAVÆRENDE: Britt Hovelsen, Kristin Langsholt, Gro Helene Sikkeland, Petter Møller Eriksen, Ketil Werner Andersen, Torunn Margareth Skoftebyengen, Gunn-Heidi Hågensen, Karina Angela Vastveit, Janne Lillian Ve Dahlen, Henriette B Refsgaard, Britt Guldberg Syversen, Berit Belsby Halvorsen, Geir Bøe, Yngvar Ellertsen, Bjørn Kristian Bjercke, Britt Marie Larsen, Jon Ivar S Tjernshaugen, Aina Irene Lunde, Anne Karin B Halvorsen, Elise Hageengen Øvrevik, June Solberg Rød, Arve Hagen, Elin Charlotte B Frogner

Min første skoledag

Jeg heter Aina Irene Lunde (Engebråten som pikenavn). Jeg begynte på Varteig skole høsten 1959 i 1.klasse – og da var skolen helt ny

Det var med skrekkblandet fryd jeg møtte til første skoledag. Jeg grudde meg fælt til å ta skolebussen fra Furuholmen hvor jeg bodde. Jeg syntes det var skrekkelig skummelt, og mest tenkte jeg på hjemveien og at bussen ikke ville stoppe der jeg skulle av. På vei til skolen ble jeg fulgt av pappa og det var trygt og godt. Men han måtte på jobb, så hjemover hadde jeg ikke noe følge.

Da vi kom til skolen og gikk inn i skolegården, husker jeg at jeg syntes det var stort og flott.

Det var spennende å møte de jeg skulle gå i klasse sammen med, noen kjente jeg litt fra før – mens noen hadde jeg aldri sett før. Det var ingen barnehage den gangen, så vi ble lite kjent med barn som ikke bodde i nærmiljøet vårt.

Jeg husker det var noen menn som holdt tale – og langt om lenge kom "frøken" som het Fru Oland og hentet oss til klasserommet. Vi måtte stille opp i to rekker utenfor inngangsdøra og marsjere pent inn. Jeg husker at Frøken så snill og gammel ut – hun minte meg om bestemødrene mine som jeg var veldig glad i – og jeg husker at jeg følte meg trygg med henne i nær-

heten. Det var stor stas å få egen pult og jeg syntes klasserommet var veldig fint. Ellers kan jeg ikke huske så mye mer fra første skoledag – annet enn at bussen stoppet der den skulle og jeg kom trygt hjem til mamma.

Jeg gikk på Varteig skole i syv år og det var en fin skoletid. Klassen vår var ganske stor og ganske urolig. Det hendte vi måtte sitte igjen (kollektiv avstraffelse). Da rakk vi ikke bussen og måtte gå hjem. Det var langt (ca. 5 km) – men jeg husker at når det skjedde, hadde vi det veldig moro på vei hjem. Vi var jo flere som måtte gå og det var ganske spennende.

Jeg har tilbrakt en god del av livet mitt på Varteig skole. I 1981 begynte jeg som kontordame i halv stilling ved skolen – og den stillingen har jeg fortsatt.

Aina Lunde er kontordame ved Varteig skole. Her minnes hun sin første skoledag på den helt nye Varteig skole i 1959.

”Det var vist ikke nogen interesse får saken”

Vår medfølelse går til ovaskausingen som skulle hanke inn medlemskontingenten i Varteig Melkeleverandørforening. I et brev til styret sukker han: ”. . . det var vist ikke nogen interesse får saken”.

Da hadde imidlertid melkeleverandørforeningen levd godt i bygda i mange tiår. I 1962, da brevet vi har sitert fra innledningsvis ble skrevet, sang derimot virksomheten på siste verset.

På det meste hadde foreningen rundt 50 medlemmer fra Ovaskogs og Neaskogs. Siste hele driftsåret – i 1961 – er det ifølge foreningens medlemsbok bare elleve melkebønder som har betalt kontingenten.

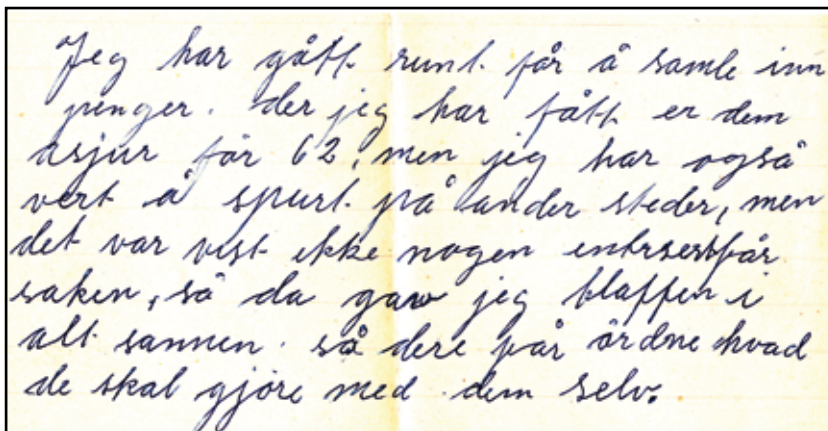
Noen formue kan medlemskontingenten knapt sies å representere. Fram til 1956 kostet det 25 øre å være medlem. Det året steg den til 30 øre, før den i 1942 ble satt til en krone. Det var jo en solid påplussing, men til gjengjeld sto kontingenten fast fram til foreningen ble lagt ned 20 år senere.

Interæseselskab

Melkeleverandørforeningen var på mange måter en videreføring av Varteig Meieriforening, som var ”Interæseselskabet” og aksjeselskapet bak Varteig Meieri (Se Inga 2002).

Meieribygningen sto ferdig i 1884, og i omkring 40 år var det meieridrift i bygget. Da meieriet på vestre Brunsby ble nedlagt i 1923, ga forresten hver aksje 300 kroner i utbytte.

Selv om meieriet forsvant, levde Meieriet som stedsnavn videre. Da Anna og Anders Westgaard overtok i 1927, var det både kolonialhandel, telefonsentral og post. Senere også bensinutsalg og fryseri. Og selv i dag – ytterligere 82 år senere – lever Meieriet som stedsnavn i beste velgående.

Jeg har gått rundt for å samle inn penger. Der jeg har fått er dem sjur for 63, men jeg har også vært å spurt på landet steder, men det var vist ikke nogen interesse får saken, så da gav jeg blaffen i alt sammen. så dere får ordne hvad de skal gjøre med dem selv.

Beskjeden til styret fra kontingentinnkreveren i 1962. Interessen for melkeleverandørforeningen var beskjeden, og driften opphørte dette året.

1928	1929	1930	1931
Likard Sævi	0.10 2/1-22	0.10 2/1-22	0.10 2/1-22
...
	4.50	6.00	2.00

To sider fra melkeleverandørforeningens medlemsprotokoll for årene 1928-1930, der innmelding og kontingentinnbetaling er skrevet ned for hvert enkelt medlem.

Varteig Melkeleverandørforening og dens medlemmer en sentral rolle.

Den praktiske delen av foreningens arbeid

Mens Varteig Meieri ble nedlagt, fortsatte Ise Meieri fram til 1947 (Se Inga 1999). Da var det imidlertid stopp også på Ise, og melka ble deretter kjørt til Aktiemeieriet i byen.

Faglig, praktisk og sosialt

Mens de to meieriene ble nedlagt, levde melkeleverandørforeningene videre i mange år. Ise Melkeleverandørforening ble avviklet i 1955, og Varteig Melkeleverandørforening holdt altså liv i seg i ytterligere sju år.

Virksomheten i Varteig Melkeleverandørforening hadde nok en tredelt hensikt. Den var av faglig art, praktisk art – og hadde utvilsomt også en sosial karakter.

Den faglige siden ved virksomheten kom blant annet til uttrykk gjennom eksempelvis kurs i fjøsstell og informasjonsmøte om melkemasinene, da mekaniseringen kom for fullt rundt 1950. Her hadde nok

arbeid besto blant annet i å forhandle, formodentlig både med meieriet og melkekjøreren, om ruta som melkebilen skulle følge. Det fortelles også at medlemmer i foreningen måtte rykke ut for å brøyte snø der brøytebilen meldte pass. Den praktiske siden ved foreningsdriften kom også til uttrykk når de mange melkerampene langs ruta skulle bygges og vedlikeholdes.

Den sosiale effekten var mer en konsekvens av foreningsdriften enn et primært mål. Melkebøndene kom sammen, enten det nå var i foreningens møter eller når melken ble kjørt til rampa.

Interessen daler

Vi har inntrykk av at virksomheten i foreningen var betydelig fram til tidlig på 1950-tallet, men så dalte både interessen og aktiviteten.

Melkebilen hadde etter hvert fått sin faste rute fra Furuholmen, over

Melkekjørere samlet ved Varteig kirke i 1929. Fra venstre ser vi Erling Lunde, Gunnar Brenne (foran), Hans Bergerud, Baltzer Baltzersen, Inga Skofteby, Anders Sælid, Julius Lilleng og Georg T. Bøe. Baltzersen hadde melkeruta de første årene etter at Varteig Meieri ble nedlagt, men ruta gikk ikke lenger enn til kirken. Eier av bildet: Familien Sælid.

Hasle til Sarpsborg, og meieriet med sin organisasjonsoppbygging overtok mye av foreningens faglige målsetting.

Vi ser også at det tydeligvis ble vanskeligere å innkreve medlemskontingenten, og siste regnskapsbilaget vi har hatt tilgang på, er fra 9. mars 1962. Da har foreningen holdt årsmøte på kommunelokalet, og Randi Matysiak kvitterer for mottak av kr 22,50 for servering.

Årsmøtet var forresten i svært mange år eneste utgiftsposten for foreningen. Da ser vi bort fra regnskapsåret 1961, da Varteig Leverandørforening ga 75 kroner i jubileumsgave i anledning Varteigs 150-årsjubileum.

I dag lever dessverre ingen av medlemmene i foreningen, men det er mye som tyder på at opphøret

kom i 1962 – og det etter en del års svært laber aktivitet.

Foreningen hadde tjent sin hensikt, men nå var det ”vist ikke nogen intresse får saken” lenger.

Melkekjøerne

Da Varteig Meieri ble nedlagt i 1923, ble melken fraktet til Melkefabrikken i Sannesund. Baltzer Baltzersen fikk melkeruta. Han kjørte imidlertid ikke lenger nord enn til kirken. Veien til Ovaskogs holdt ikke mål, og derfor måtte ovaskausingene de første årene selv frakte melken ned til kirken.

Baltzersen kjørte ruta til slutten av 1930-tallet. Etter en periode hvor Sigurd Bøhaugen hadde melkeruta, tok Ole Gressløs over omkring 1940. Under krigen var melkemengden for øvrig såpass beskjeden at melke-

Sommersol og sur melk

Selv om melkebilen skulle komme til bestemte tider, kunne det nok hende at den stundom var forsinket. Da var det viktig at ikke melke-spennene sto i solsteken på rampa, for da risikerte man selvsagt at melken ble sur.

Dette var Baltzer Baltzersen, melkekjørereren de første årene, opptatt av – og minnet bøndene om at spennene måtte stå i skyggen.

Baltzersen må imidlertid ha hatt atskillig humor i sine formaninger, for han gikk et skritt lenger enn de fleste: Bøndene måtte nemlig passe på at kuene heller ikke gikk i solsteken, for da melket de sur melk!

transporten ble løst med en firehjuls henger som hang etter rutebussen. Fra 1945 ble det imidlertid igjen satt inn lastebil i transporten.

Senere overtok Håkon Gressløs melkekjøringen etter faren, og hadde den oppgaven fram til meieriet begynte å hente melken på det enkelte gårdsbruk med tankbil.

De første årene startet altså melke-ruta ved kirken, og fulgte hovedveien over Hasle til byen. Senere kom også Ovaskogs med, og straks etter krigen ble ruta endret slik at den gikk om Småberg.

Ole Gressløs kjørte melke-ruta i Varteig i mange år, inntil Håkon Gressløs over-tok etter faren. Eier av bildet: Familien Øby.

Medlemmene i 1928

Det er god lokalhistorie i medlemslister, og derfor bringer vi oversikt over medlemmene i Varteig Melkeleverandørforening i 1928, slik navnene er skrevet i protokollen:

Rikard Sælid	Lars Bø	Hans Hasle	O. S. Brenne
Julius Lileng	Georg Bø	Ole Strømnæs	J. Småberg
O. Bergerud Ø.	O. Bergerud V.	J. Sælid	Nils Tangen
A. Morthaugen	Arne P. Bø	Kristian Brenne	Simen Lunde
Ole Lunde	Kristine Larsen	Marius Hasle	Olaf Bergerud
Simen Strømnæs	Markus Kindal	Gundersen Kultorp	Julius Kultorp
Erik Lunde	Ole Skofteby.		

Flere medlemmer både Ovaskogs og Neaskogs kom til i 1929 og 1930.

Fikk varm kakao av frøken Monsen

Gråtende og kraftig oppskremt kom Erik Kultorp på skolen på kommunelokalet 9. april 1940. Det hjalp imidlertid da frøken Monsen tok ham med opp i leiligheten sin i andre etasje og kokte kakao til ham.

Ryktene om et snarlig tysk angrep på Norge hadde gått en stund, og med nyhetssendingene på kvelden 8. april var man sikker på at noe var i gjære. Likevel bega sjuåringen seg på skolevei neste morgen. Det var å ta seg fram til fots fra Kultorp til småskolen som holdt til i kommunelokalet.

På et møte i Varteig Historielag i 2008, fortalte nå avdøde Erik Kultorp blant annet om sine barndomsminner i Varteig. Da beskrev han også de blå og svarte tyske flyene som gikk så lavt at det virket som om de var nedpå grantoppene. Flyene så han da han var på høyde med boligen til Hans Basken.

Erik Kultorp fortalte fra oppveksten i Varteig da han kåserte i Varteig Historielag i fjor. I forståelse med Erik, skrev vi en artikkel bygd på dette kåseriet – til bruk i Inga. Dessverre gikk Erik bort i fjor høst, men med tillatelse fra familien bringer vi likevel artikkelen.

Varm kakao av frøken

Alvoret i det som skjedde satt dypt i guttungen, og tårene strømmet på da han omsider nådde kommunelokalet. For øvrig som en av ytterst få skoleelever som hadde tatt ut den morgenen.

Frøken Monsen – med Hedvig som fornavn – var imidlertid et forståelsesfullt menneske. Hun fikk roet gutten ned, og tok ham med seg opp i leiligheten der han fikk varm kakao. Deretter ble han sendt hjem. Det ble ingen undervisning på kommunelokalet den dagen.

Det ble det forresten ikke på en god stund. Gamlehjemmet i Sarpsborg ble evakuert, kommunelokalet gjort om til bopel for pensjonærene og småskolen flyttet undervisningen til Breidablikk.

Hedvig Monsen kom for øvrig som lærer til Varteig i 1928, og virket i alle tre skolekretsene. Høsten 1946 ble hun ansatt som lærer i Onsøy.

”Hjem til Varteig”

Det var på årsmøtet i Varteig Historielag i februar 2008 at Erik Kultorp fortalte løst og fast om barndom og oppvekst i Varteig, og om yrkesliv og politisk engasjement i Rakkestad.

Kultorp var født i 1932, og flyttet fra bygda for 54 år siden. Likevel sa han at han skulle ”hjem til Varteig”

Hedvig Monsen var lærer i småskolen Neaskogs, og serverte varm kakao til Erik Kultorp da han ble skremt av de tyske invasjon-flyene.

Eier av bildet: Varteig Historielag

når han eksempelvis besøkte familien på Kultorp. – Jeg har dype røtter i Varteig, fastslo han i sitt foredrag.

Erik Kultorp ble født på Borgenhaugen 19. august i 1932, men kom til Varteig som femåring. Han fortalte om lek i skogen og på elva, og erkjente at moren nok til tider må ha hatt mange leie stunder fylt av uro når ungene ble lenge borte om kvelden.

Lekekamerater i oppveksten var blant andre Rikard Sundås, Bergerud-brødrene på Strømnes, Kristen og Johan Mathiesen og Eriks bror Thorbjørn.

På tømmerkjøring

Hverdagens alvor meldte seg imidlertid raskt for ungene på den tiden, ved at det ble plikter knyttet til gårds-

arbeidet.

Brødrene Thorbjørn og Erik gikk på skolen annenhver dag. På fridagene var de allerede som helt unge med faren på skogsarbeid. Erik Kultorp fortalte om reisved som ble kjørt ut fra Askersbyskogen, og om tømmerkjøring fra Brusevalddalen og fram til Belsbysaga.

Når kulda bet som verst, var det godt å komme inn til Anette og Johan på Brusevalddalen. Det var stas for en guttunge å kunne spise nista på kjøkkenet der.

I oppveksten var det også høyst vanlig for ungene å delta både i lusing og potetopptak rundt om på gårdene, i tillegg til de oppgaver som ventet hjemme.

Fire ordførere

Erik Kultorp jobbet i ungdommen både hos Olaf Brenne på prestegården og hos Ole Larsen Småberg på Småberg. Foredragsholderen roste dem begge.

I ettertid kan man jo fastslå at både Erik Kultorp og Ole Larsen Småberg ble sentrale kommunepolitikere og ordførere i hver sine kommuner – Kultorp i Rakkestad og Larsen Småberg i Varteig.

Erik Kultorp var foredragsholder under årsmøtet i Varteig Historielag 2008, og fortalte om både oppveksten i Varteig og voksenlivet i Rakkestad. Her under kaffepausen, i samtale med Gunnar Bräthen. Foto: Øistein Bøe

Det var stas for en guttunge å komme inn hos Anette og Johan på Brusevold-dalen, sa Erik Kultorp i foredraget. På bildet ser vi foran: Aslaug, Johan og Anette og Borghild. Bak står Ole. Alle med etternavn Brusevoldddalen. Bildet er tatt ca 1941 og fotograf er Åsmund Bru-sevoldddalen

Eier av bildet: Borghild Johanne Øby.

Enda mer påfallende var det i stor-skolen på Strømnesåsen – der læreren var Peder Mørkeseth og Erik Kultorp delte første benken med Thv. Gressum. Mørkeseth var jo mange-årig ordfører i Varteig; Gressum ble det samme i Sarpsborg. Og Kultorp altså i Rakkestad.

Sprengte postkassa

Når vi innledningsvis nevner de tyske flyene over skogen ved Hans Basken, må vi også ta oss den frihet å ta med en annen historie med tilknytning til ham.

Guttungene gjorde nemlig noen høyst ureglementerte sprengninger med en blanding av ugressalt og svovel. Ikke ufarlig, men heldigvis gikk det bra med guttene.

Verre gikk det nok ut over post-

kassa til Hans Basken. Fra en pålitelig kilde vet vi endog hvem som sto bak rampestreken. I tillegg til Erik Kultorp, var også broren Thorbjørn med – foruten Nils Johan Lavik, prestesønn i Varteig.

Erik Kultorp understreket imidlertid at postkassesprengningen ikke må ses på som noen ondsinnet handling mot søndagsskolelæreren deres. – Tvert imot så vi opp til ham, sa han.

Så får det kanskje være en trøst at det blir folk av guttunger som begår en pøbelstrek i ny og ne også. Erik altså ordfører, broren stortingsmann og Nils Johan professor ved Universitetet i Oslo.

Fest på Valhall

Hva var så utslagsgivende for at Erik Kultorp forlot Varteig? Festen på Valhall i Rakkestad i 1953 ble svært avgjørende. Der traff han Gunvor Bredholt, som senere ble kona hans.

Kultorp var agronomutdannet, og

I 22 år var Erik og kona Gunvor Kultorp forpaktere på gården Korum i Os. I tillegg til gårdsdriften med stor besetning i fjøset, deltok også Erik Kultorp aktivt i arbeidet både i skogen og på saga. Her et bilde av Korum fra 1955, det året Gunvor og Erik Kultorp kom til gården.

Eier av bildet: Rakkestad Historiske Samlinger ("Underhuset").

var både husdyrlærling på Haga og underfjøsmeester på Kalnes.

Våren 1955 kom han så som forpakter til Korum i Rakkestad. Da var han 22 ½ og kona Gunvor 21 år. Gården var på 220 mål og på fjøset var det 17 melkekuer. Mye ansvar ble følgelig lagt på ungdommene. – Jeg hadde ikke selv tort å forpakte bort en sånn gård til så unge mennesker, fastslo Kultorp under sitt foredrag i historielaget.

Gårdens eier visste nok likevel hva han gjorde, for det unge paret skjøttet oppgavene på Korum på beste måte. Ved siden av ansvaret på gården, deltok også Erik Kultorp både på saga og i skogen. Gunvor og Erik Kultorp forpaktet for øvrig Korum i 22 år. Deretter var han i åtte år ansatt i Aremark og Rakkestad Forsøksring før han ble politiker på heltid.

En formaning

Erik Kultorp ble nemlig tidlig politisk engasjert i Rakkestad. Selv

om han kom fra et aktiv Ap-hjem i Varteig, der broren Thorbjørn jo ble stortingsrepresentant for Arbeiderpartiet, fant Erik selv sin plass i Bondepartiet (senere omdøpt til Senterpartiet).

Han kom med i kommunestyret i Rakkestad i 1968 og i formannskapet fire år senere. Etter en "hvileperiode" på fire år, kom han tilbake som ordfører i 1984 og bekledde dette vervet i seksten år. Kultorp hadde også sete både i fylkestinget og fylkets samferdselsutvalg.

Foredraget i Varteig avsluttet han med en aldri så liten formaning om at man må ha med seg fortiden om man skal forme framtiden. Det kom fra en som selv i sju år sto som leder av Rakkestad Historielag, som hadde mange år bak seg i styret i Østfold Historielag og som var en av de mest aktive i Rakkestads historiske samlinger ("Underhuset").

Erik Kultorp gikk bort 20. november 2008, vel 76 år gammel.

Bøe kvinneforening/Ovaskogs misjonsforening – 120 år siden foreningen ble utskilt fra en felles NMS-forening.

I Inga-heftet for 2007 tok vi for oss de første 50 år i foreningens historie. I år er det forsøkt samlet opplysninger fra 1953 og fram til idag. Ovaskogs misjonsforening er fortsatt i virksomhet.

I 1952 fikk foreningen sin første kvinnelige formann etter en vedtektsendring. Da ble Anna Oland valgt for første gang, og skulle stå ved sitt verv i en årrekke.

Årsmøtet i 1953 ble referert slik:
"Årsmøte hos Borghild Kullerud.
Ledet av formannen. Årsberetning og rekneskap og valg. Av årsberetning framgår at vi har hatt 15 møter og 3 fester og det kom inn 1040,09 kr som er sendt til misjonsselskapets kontor.

Valget ga følgende resultat: Formann Anna Oland. Kasserer Martha Rogndalen. Gamle styremedlemmer: Olga Bøe og Martha Rogndalen. Nye styremedlemmer: Anna Bøhaugen og Anna Kokkim. Viseformann: Anna Bøhaugen. Varamenn: Astrid Myrås, Gudrun Kullerud. Møtet sluttet med andakt av Anders Bøe."

På et styremøte den 13/3 ble følg-

Anna Oland – formann fra 1952 til 1966.

Foto: Solberg. Eier av bildet: Varteig Historielag

ende vedtatt: "Bestemte å holde kvinneforeningsfest på Ovaskogs skole onsdag 18/3. Alle medlemmer skal gi julekake, kringle og en ting å lodde ut."

Mange vil nok nikke gjenkjennende til et slikt vedtak. Ikke helt ulikt dagens praksis i foreningene! Inntekten denne kvelden ble på hele kr 225,00.

Fra utlodning til kollekt

I tillegg til denne festen arrangerte foreningen også dette året den årlige sommerfesten: "Årsfest på Ovaskogs skole. Kretssekretær Skaug og misjonsskolebestyrer Trana talte. Sang av menighetskoret og fru Wenaas. Ledet av formann."

Inntekt på vanlige møter dette året beløper seg mellom kr 30 og kr 82.

På denne tiden var det utlodningen på møtene som var inntektskilden. I referat for 1953 nevnes at det på møter og fester har blitt loddet ut "en del gjenstande".

Denne tradisjonen varte helt til 1965. Da kan vi lese om et årsmøtevedtak hvor det ble besluttet, riktig nok som en prøveordning, å gå over fra utlodning til kollekt på møtene. Inntil da fortelles om utallige store

*Fra misjonsmøte i den fusjonerte Ovaskogs misjonsforening 1. februar i 1988. Det var godt fram møte, men dessverre manglet noen av de mest trofaste. I første rekke fra venstre: Ruth Simensen, Judith Grythe Støten, Helga Glenne, Margit Ørka og Gunborg Grythe. Midterste rekke: Signe Hassel, Agnes Berg, Hjørdis Tomta, Borghild Kullerud, Karin Ek, Olga Bøe og Mette Wågsås. Bakerste rekke: Annie Belsby, Gunda Lunde, Selma Navestad, Berit Glenne, Marie Belsby og Emma Grøtvedt.
Eier av bildet: Ovaskogs misjonsforening*

håndarbeider som ble gitt til "ekstra-utlodninger".

Det må også nevnes at i mange år var det i tillegg til utlodning – og etterhvert altså kollekt – en "blomsterkasse". Denne ble bestemt sløyfet på årsmøtet i 1970 "for istedet å benytte bøssen til forskjellige ekstra formål". Til eksempel kan nevnes at de senere år, siden 1971, har det vært samlet inn penger til NMS sitt fjernadopsjonsprogram. I tillegg har medlemmene en bøsse hjemme hvor inntekten går til drift av Stenbekk misjonssenter, med innsamling av bøsene en gang pr år.

50-årsjubileum

I og med at 1953 var året da foreningen kunne feire 50 år som egen forening, fikk folk i Ovaskogs enda en god grunn til å komme sammen, til å innby små og store til festlig lag, til å spre Det Glade Budskap, til å samle inn enda mer penger til misjonens sak, til å dele fellesskap og glede, til å fortelle hverandre nytt – alt slikt som ga glede og mening til hverdagsslitet.

Festen ble feiret sammen med Gryte kvinneforening 6. desember. "Ledet av Georg Nordengen. Besøk av Skauge og frk Lina Lerheim. Kom

Utdrag av Anna Olands prolog ved 50-årsjubileet:

Hun åpner med misjonsbefalingen, og fortsetter:

”Varteig, så lita som denne bygda er, hadde også noen som lyttet til befalingen her. For ca 60-70 år siden, de av Ånden drevet ble, til å få istand en forening, hvor alle kunne være med.

De tenkte ei på veien som var både dårlig, mørk og lang, fra Bergby helt til Grythe de gikk så mang en gang.

Har man det rette tjenersinn, en akter lite på, om ikke alt er så behagelig og endefremt å nå.

Når så en tid var gått, ble foreningen delt i tre, Ovaskog, Neaskog og Østaskog ble det.

Omkring 1903 ble det litt forskjellige meninger, og Ovaskog ble delt i to foreninger. Den ene ble i Grythe den andre ble i Bøe, i bønn og tro ble de båret frem og spirer gjør snart det lille frø.

Noe bestemt sted å holde møter det har de ikke her, men rundt omkring i husene hos medlemmene de er. De villig åpner dørene og iveren er stor, og virkningen blir større enn noen vet og tror.

På møtene det veksler, med andakt, opplesning, bevertning, utlodning og sang, litt musikk også en enkelt gang. Og prestene bestandig så villig deltar her, om veiene er lange tilstede dog de er.

Den første formannen foreningen fikk, var Johan Bødalen, som trofast til alle møtene gikk. Den måte som han ferdes på, den kan vi aldri glemme, de gode minnene om han, vil vi i hjerte gjemme. I samfund med sin frelser i bønn og ydmykhet, det gjorde at hans hjerte var fylt av kjærlighet. En varmhjertet kristen og ildsjel han var, og slik er også den kona han har.”

Og lenger ut i prologen:

”Den første kasserer foreningen har, er Thøger Kokkimbråten, som også så god og trofast var. Han bygde en låve så stor og svær, og tenkte: Til fest passer denne her. For hver eneste St. Hans med musikk og prest, fikk han sammen med sin kone, gjort i stand en fest. Den godt var forarbeidet i bønn og tro til Han, som alltid er tilstede og som velsigne kan. De pyntet og ordnet på beste vis, og alt skulle være til Herrens pris. Alltid de deltok med iver og glød, og som kasserer sto han, helt til sin død.

”Deilig det er å tjene Gud, Deilig for mann og for kvinne. Deilig å kaste garnet ut, Menneskesjeler å vinne! Gleden i himlen bliver stor, Herligen kveder englekor, Når seg en synder omvender.”

Som formann etter Johan, Anders Bøe den stilling får, og den han skjøtter vel og bra i ca 20 år. Så traust og stille, han også sto, og aldri trett han gikk, men nylig han en avløser i Anna Oland fikk.

Den neste kasserer vi får, er Martha Bøe, som har det hvervet i flere år. Henne vil vi i ærbødighet minnes, for maken hennes, så sjelden finnes. Så stille hun vandret, var hjertegod og varm, mens ofte en annen følte seg så arm. Men tiden for henne ble ikke så lang, hun snart får reisebud, og

lykkelig får hun flytte til hvile hos sin Gud. "Kom hit, I min Faders velsignede! Arv det rike som er beredt eder, fra verdens grunnvoll ble lagt!"

Forfatteren av prologen omtaler også kassererne Anders Tomta, Mathea Bøe og Martha Rogndalen, før hun avslutter:

"De fleste av de første medlemmene har i tro fått vandre bort, de lønnen har i vente for alt de har gjort. Med kjærlighet vi minnes hver enkelt især, om ikke ved navn de nevnes, vi vet dog hvem de er.

Det har vel i årene som er gått, vært både lyse og mørke tider, men Gud har vært med gjennom alt. Når i nød og i sorg vi strider, han holdt oss så vi ei falt.

Måtte også de kommende år, få en rik velsignelse bringe, over oss og over vårt virke. Så de som sitter i evig mørke får se det levende lys, og fremgang får derved den kristne kirke.

Må gløden og iveren i oss ikke tapes, men at vi alltid ny kraft og styrke kan få. Igjennom stadig bønn og tro, vi dette kan oppnå."

inn 145,13 kr. Sang og musikk av musikkf. fra Hafslundsøya". Til denne festen ble det skrevet en prolog som riktignok ikke er signert, men alt tilsier at den er ført i pennen av Anna Oland (se egen ramme).

Turer gir fellesskap og samhold

Damene i foreningen har tydeligvis alltid hatt lyst til å "ta utpå." I 1955 kan vi lese om "en riktig gild tur til Moss. Vi besøkte de forskjellige steder i Moss og så gikk turen til Ed-

vard Kulleruds hyggelige hjem i Rygge hvor vi hadde et velsignet godt møte."

I 1956 gikk turen til Skiptvet, hvor de besøkte en keramikkfabrikk, kirkegården og til sist var det "et gildt og givende møte" hos Torbjørg og Bjarne Wold.

I 1960 refereres: "Den 22. juni hadde vi en fin tur til Rakkestad. Mange var med og turen gikk først til Østfold eggentral, så til Iskremfabrikken, hvor vi fikk deilig iskrem. Etterpå

ble vi gjestfritt mottatt hos Inga Karlsen, hvor vi hadde et meget givende misjonsmøte."

Deretter ser det ut til

Kafferast i hytteveggen – under en tur til Ullerøy i 2000. Fra venstre: Astrid Dramstad, Borghild Kullerud, Ingemann Glenne, Emma Grøtvedt og Olga Bøe. Eier av bildet: Ovaskogs m.f. Fotograf: Mette Wågsås

Til venstre: Fra julemesse på Hasle Menighetscenter i 1997. Olga Bøe (t.v.), Torill Slettevoll Heie fra NMS og Borghild Kullerud.

Under: Fra forberedelser til julemesse 5. november 1997. Her er det Olga Bøe (t.v.) og Brita Andersen som lager halmkranser.

Eier av bildene: Ovaskogs m.f. Fotograf: Karin Ek

at det har gått noen år uten utflukter, før vi i 1970 kan lese: *"Torsdag 4. juni: Tur til Stenbekk, sammen med Grythe, Neaskogs og Hasle kv. foreninger. Det var full buss og flere privatbiler, fin oppslutning. Vi fikk bese oss overalt, det er jo så vakkert derute overalt, etterpå en koselig "kaffe-stund", fikk servert kaffe til medbragt niste. I andaktstunden talte Reidun Slettevold. En kollekt ble opptatt som gikk i sin helhet til Stenbekk. En koselig tur."* Dette skulle bli den første av mange turer til Stenbekk.

Ved flere anledninger opp gjennom årene leser vi om at foreningen dro på besøk til utflyttede medlemmer, og blant mange reisemål nevner vi hytta til familien Wågsås ved Iddefjorden.

Stor aktivitet

Så tidlig som i 1955 kan vi lese at medlemmene deltok ved Julemessa i Sarpsborg, *"med gaver, ved å møte opp og kjøpe og med personlig hjelp under salget"*.

I 1956 fortelles om filmkvelder første gang, og dette nevnes gjennom flere år. Filmkveldene var ofte i forbindelse med misjonærbesøk. Felles fester/møter med Grythe-foreningen var en tradisjon som ble gjennomført gjerne et par ganger i året.

1995 tok NMS-foreningene i Var-teig imot den omreisende julemessa for første gang. Dette har også blitt en tradisjon hvert andre eller tredje år.

Jubileer har også blitt markert som seg hør og bør. *"Lørdag 1. september 1973: 85 års fest på Høgheim. Var sammen med Gryte kv.f. som fylte 70 år. Torstein Belsby ledet festen og åpnet. Misjonær Nils Kristian*

Høymyr deltok både med tale og med lysbilleder fra Madagaskar. 70 og 85 års beretninger ble opplest. Fru Anna Oland kom med en hilsen. Sang og musikk ved Varteig eldre musikkforening. Beverting: Smørbrød og kaker. Kollekten ble delt, vår del: 250,75 kr. En helt igjennom koselig og hyggelig fest. Sokneprest Røstad avsluttet festen.”

Nye jubileumsfester var det både i 1978 og 1983.

”28/6 – 2/7-1990: Generalforsamling for NMS i Fredrikstad. En stor-slagen mønstring av misjonsvenner fra hele landet, over 1700 påmeldte. Vår egen Thorstein Wågsås var leder for hovedkomiteen. Foreningens medlemmer bidro med kaker og flere hjelp til med servering. Utsending var Olga Bøe.”

Sammen igjen!

Så endelig, i 1987, startet forberedelsene til en sammenslåing av de to kvinneforeningene i Ovaskogs, etter

at de hadde vært adskilt siden 1903.

Den 13. januar 1988 ble det første felles møtet holdt. Det ble da samtalt om bl.a. møtedag og servering. I og med at det nå ble en ny forening, måtte det også gjøres et valg på nytt navn. Navnet ble Ovaskogs Misjonsforening. Det nye styret hadde følgende sammensetning: *”Styremedlemmer for 3 år: Hjørdis Tomta, Olga Bøe, Borghild Kullerud, Selma Navestad, Mette Wågsås. Varamedlemmer til styret: Signe Hassel, Eva Bøe.”* Mette Wågsås var formann i foreningen.

Inntil sammenslåingen hadde møtene vært avholdt i husene, fra nå av ble det mest vanlig at medlemmene møttes på Høgheim, selv om det fortsatt var noen som foretrakk å be til samvær i sitt eget hjem.

1988 var i tillegg et jubileumsår, det var nettopp dette året gått 100 år siden Bøe Kvinneforening ble utskilt fra den fellesforeningen som

Misjonsmøter kan også holdes utendørs, i alle fall når sola varmer godt i husveggen. På Høgheim i 1994, og fra venstre rundt bordet sitter Borghild Kullerud, Olga Bøe, Gunda Lunde, Hjørdis Tomta, Helga Glenne, Selma Navestad, Agnes Berg, Brita Andersen og Mette Wågsås. Eier av bildet: Ovaskogs m.f. Fotograf: Karin Ek

ble den første NMS-foreningen i Varteig. Dette ble behørig feiret på Høgheim fredag 8. april 1988. Invitasjon til festen ble sendt "gamle" og utflyttede medlemmer i Grythe og Bø kvinneforeninger, de andre kvinneforeningene i Varteig, styrene i andre organisasjoner, ordføreren, menighetsrådet og presten. På møtet deltok misjonærpåret Marit og Bjørn Sverre Lie, kretssekretær Erling Nyvoll samt Varteig menighetskor.

Gamle minner

I forbindelse med ovennevnte fest ble det samlet en del gamle minner på et misjonsmøte den 1. februar 1988. Artige episoder ble trukket fram - som da Margit Ørka og Gunda Lunde på Kongsrud fortalte om sin ferd til utallige misjonsmøter. Enten tok de båten i bruk fra Kongsrud til Tangen, eller de gikk på isen, når den var sterk nok. Gunda kom med følgende typiske kommentar: *"Ho Margit gikk på isen når'n ikke var sterk nok au ho!"*

Margit kunne også fortelle om alle gangene ho skulle på møte til Rognerud, da ho *"sæla på ho Blakka og kjørte om Flåærhytta og over bekken, oppgjennom skauen og oppover mot Rognerud."*

Olga hadde et spesielt minne om Mathea Bø. *"Vi gikk nerover Kullerud-hællene te møte hos ho Olga Kullerud. Det var ho Mathea, ho Marry og jeg som gikk sammen nerover. Ho Mathea var stor, et spesielt stort kvin-nemenneske, så ho Marry og jeg krøp under galæne, men ho Mathea skre-va over! Ho Mathea hadde jo blondebukser knytta under knea - jeg gløm-*

mer'n`te det synet! En gang på vei nerover te Kullerud møtte vi fem store oksær, ska si vi var raske tebars og gikk rundt gjerdet!"

3 formenn i løpet av 54 år

Som nevnt tidligere ble *Anna Oland* valgt inn som formann i 1952. Hun holdt skansen ut året 1966, da hun etter det en kan lese i referatene måtte gi seg på grunn av sykdom.

På årsmøtet den 17. januar 1967, som forøvrig ble holdt hos Liv og Einar Bråten, ble det gjort følgende valg: Formann *Olga Bø*, kasserer Liv Bråten. Nye styremedlemmer Gudrun Kullerud, Hjerdis Tomta, Kamilla Minge.

Olga Bø sto ikke noe tilbake for sine trofaste forgjengere, hun sto nemlig på sin post som formann i Bø kvinneforening fram til årsmøtet i 1985 da hun frasa seg gjenvalg, etter 18 år i vervet. I 1985 var foreningen uten formann, men *Selma Navestad* hadde tittel "kontaktperson" - noe som i realiteten er på linje med formannsvervet når det gjelder arbeidsoppgaver.

Så, den 15. januar 1986, ble *Mette Wågsås* valgt inn som foreningens

Olga Bø - formann fra 1967 til 1985. Eier av bildet: Knut Bø

formann. Med seg i styret hadde hun Selma Navestad, Olga Bøe, Hjørdis Tomta. Varamedlemmer var Signe Hassel og Borghild Kullerud. Mette var også svært trofast i tjenesten og tok ansvar for lederjobben til hun, sammen med ektemann Torstein, valgte å flytte til Halden høsten 2006. Altså en fartstid på drøyt 20 år.

For tiden fungerer foreningen uten formann, men *Eva Bøe* står som kontaktperson.

Synkende medlemstall

”Medlemmer i Bøe kvinneforening 1956: Mathea Bøe, Martha Evensen, Otellie Olsen Brenne, Inga Sæves Brenne, Mary Bøe, Olga Bøe, Ingeborg Tomta, Liv Bråten, Marie Bråten, Kristine Gressløs, Borghild Fosselia, Martha Rogndalen, Amalie Bøe Lia, Anna Bøhaugen, Minda Bøhaugen, Anna Oland, Anna Tomta Kokkim, Borghild Kullerud, Gudrun Kullerud, Olga Kullerud, Marie Dueholen, Helmine Skivdal, Signe Hassel, Astrid Kokkim, Astrid Myrås, Camilla Minge, Gudrun Rogndalen, Mary Kokkim, Helene Larsen, Olga Enoksen, Hjørdis Tomta, Møyfrid Løvhaug, Inger Bergerud.” Dette må en kunne si var en stor flokk damer.

Det fortelles også om at *”frammøte har vært bra og offervilligheten stor. Styret sier hjertelig takk til alle medlemmer for deres trofaste deltagelse, for deres offer og for at de så villig har åpnet sine hjem for møtene. Vi takker også de som har vært villige til å delta på møtene ved å åpne møtet, ved sang og ved å lese høyt”*.

Går vi derimot noen år fram i tid,

*Mette Wågsås
– formann fra
1986 til 2006.
Eier av bildet:
Mette Wågsås*

til 1965, er det tydelig at frammøteprosenten har sunket og at det er bekymring for foreningens framtid. *”Det som nå er tungt for oss er at medlemstallet i de senere år har gått sterkt tilbake fra ca 33 stykker til 19 nå. Denne tilbakegang skyldes at mange har flyttet fra kretsen, og mange av våre eldre medlemmer har fått hjemlov. De støttet oss trofast til det siste, og vi savner dem svært. Vår oppgave må nå bli å få de yngre fruene i kretsen til å slutte opp om foreningen så medlemstallet kan stige. Må Gud lede oss i dette. Det gjelder som aldri før å arbeide mens det er dag. Høsten er stor, oppgavene mange og dørene åpne. Må også vi med vårt lille bidrag være med å utføre Mesterens ordre om å sende bud om Hans kjærlighet og nåde like til jordens ender.”* Dette var forøvrig den siste utførlige årsberetning skrevet av Anna Oland.

Dagens situasjon

Pr idag er det samlet rundt 6-8 stykker på møtene, som nå avholdes den første onsdagen i hver måned, som oftest på Høgheim. Møteledelsen og ansvar forøvrig for møtene går på omgang. Møteformen har vel foran-

dret seg endel på alle disse årene, noe som er helt naturlig og ikke minst nødvendig. Men mye er likevel ganske likt.

Medlemmene samles som nevnt en gang pr måned til misjonsmøte. Som navnet tilsier samles det inn penger til misjonens sak, og eksempelvis kan nevnes at i 2007 var inntekten på over kr 13.000 mot kr 277,90 i 1938 og kr 7.227,- i 1978. Inntekten går tilnærmet uavkortet til NMS sitt arbeid.

Alle møtene inneholder en god kaffepause med rikelig tid til prat og hygge. I tillegg er det forkynnelse av Guds ord, enten gjennom en andaktsholder eller ved høytlesning av kristen litteratur, det være seg

forskjellige småstykker eller annet oppbyggelig lesestoff. Sangen har sin del i møtene, både fellessang og ved at enkeltpersoner deler sang og musikk. Siste møte før jul gjøres det litt ekstra ut av, likeledes arrangeres det ofte en tur i juni måned.

Det gjøres stadig forsøk på å få med flere medlemmer, og det kan synes svært viktig med tanke på opprettholdelse av foreningens drift. Men samtidig må det kunne sies at det står respekt av å holde liv i en forening gjennom 120 år. Om flokken er liten idag, har det dog vært kontinuitet fra 1888. Grunnsteinen som ble lagt av de ærverdige "kvinder og menn" i 1888 står fortsatt.

Ut fra dine planer og din privatøkonomi hjelper vi deg med et boliglån du er tjent med - også i fremtiden. **For rådgivning, kom innom et av våre bankkontorer, ring oss på 04800 eller se www.dnbnor.no**

DnB NOR

Kommunebilen som slapp å bli spiker

Normalt skulle nok Varteigs kommunebil fra 1954 for lenge siden vært spiker. – Heldigvis har den blitt spart for det, sikkert på grunn av dens særegenhet, sier Arne Bergerud på Ise.

Når den kommunale lastebilen nå er sikret for ettertiden, skyldes imidlertid det ikke minst Arne Bergerud selv. Nær sagt ved en tilfeldighet kom han over den 55 år gamle bilen der den sto på den gamle veistasjonen på Ørje.

Arne fattet interesse for lastebilen, og gjennom det reneste detektivarbeidet har han nå fått ned på papiret historien. Han har nøstet i mange tråder, og samlet det som er tilgjengelig av underlagsmaterieell for bilen som Varteig kommunestyre vedtok å kjøpe inn i 1954. Det dreier seg om en Volvo lastebil TL 388.

Gamle kjøretøy

Arne Bergerud, som blant annet har vært bilmekaniker på Østlandsk Auto og mekaniker på maskinavdelingen i Statens Vegvesen, har sans for gamle kjøretøy. Derfor har han hatt ekstra interesse av å være med i veivesenets pensjonistforening.

Hvert år er det en sammersamling for pensjonistene på Ørje gamle veistasjon, og det var der Arne for to år siden rent tilfeldig kom over bilen fra Varteig.

Etter først å ha forsikret seg

Slik så den gråmalte Volvoen ut da den rullet ut fra Sarpsborg Automobilverksted i 1954.

Bildets eier: Steinar Sælid

om bilens historie, tok han kontakt med historielaget i Varteig for om mulig å få sikret bilen for fremtiden. På den gamle veistasjonen på Ørje er det nemlig ikke plass til 1954-modellen lenger.

Og nå er altså lastebilen garantert en framtid utenfor spikerpakka. I et samarbeid mellom Varteig Historielag og Kjell Brenne skal bilen nå tas vare på og plasseres på Iversby i Skjebergdalen.

Framsynte menn

Arne Bergerud er imponert over bilen som kommunepolitikerne i Varteig vedtok å anskaffe for 55 år siden. Vi snakker om en ganske avansert, og sikkert også kostbar bil. Den var spesielt godt teknisk utrustet for sin tid, og var utvilsomt et nyttig redskap for vedlikehold av veiene året rundt.

Lastebilen hadde firehjulstrekk,

treveis tipp, hydraulisk fastmontert løftekran, og fester for både snøplog og henger. Kjell Brenne forteller at dette var den eneste firehjuls-trekkeren i sitt slag som gikk ut fra Sarpsborg Automobilverksted.

– Det må ha vært framsynte menn i kommunestyret, bemerker Arne Bergerud.

Rullet i ti år

Volvoen rullet på de kommunale Varteig-veiene i ti år. I 1964 ble den omregistrert, og ny eier ble Statens Vegvesen med base i Rakkestad. Senere gikk den i privat kjøring i mange år i Høland.

Arne Bergerud har også svart på hvorfor Varteig kommune kvittet seg med bilen. Fylket overtok

Olav Westgaard kjørte i mange år Volvoen da den gikk på Varteig-veiene. Han fulgte med bilen over til fylket i 1964, ettersom Westgaard ble ansatt i veivesenet.

Eier av bildet: Klara Westgaard

Johan Sælid var veivokter i Varteig fra 1946, og var den første sjåføren på Volvoen.

Bildets eier: Varteig Historielag.

nemlig mange av veiene, og behovet for en såpass stor kommunal bil var dermed ikke lenger til stede.

Volvoen ble for øvrig de første årene kjørt av Johan Sælid, før Olav Westgaard overtok jobben. I perioder satt også Asbjørn Engebråten bak rattet. På sett og vis fulgte Olav Westgaard med bilen over til fylket, ettersom Westgaard ble ansatt i veivesenet.

Volvoen har for øvrig enda et lite Varteig-kapittel i sin historie. Det ble nemlig gjort en del arbeider med lastelemmen på bilen på verkstedet på Fossenga før den ble satt inn i kommunal drift.

Les Arne Bergeruds historie om bilen på de påfølgende sidene.

En militærbil var den første

Varteig kommune hadde også lastebil før man i 1954 gikk til anskaffelse av Volvoen. De som har levd en stund husker sikkert den butte militære lastebilen som kommunen hadde fått tak i etter krigen. Denne bilen ble i hovedsak kjørt av Johan Sælid, og ble benyttet både til snøbrøyting og veivedlikehold. Steinar Sælid mener bilen var amerikansk, og at den kom til Norge som et ledd i Marshallhjelpen.

Før den avdankede militærbilens tid var det privatpersoner med egne lastebiler som ble hyret inn av kommunen.

Historien om en Volvo lastebil TL 388

Vegvesenets pensjonistforening i Østfold og "museumskomiteen" bruker årlig å ha en sammenkomst ved Ørje gamle vegstasjon, der det er samlet en god del gjenstander fra veivesenets drift og virke opp gjennom årene.

Mens jeg stod og beskuet en eldre Volvo lastebil med firehjulstrekk og hydraulisk løftekrane, kom jeg i prat med en noe eldre kollega, som tidligere hadde vært sjåfør på en tilsvarende bil i Statens Vegvesen.

Ukjent opprinnelse

På forespørsel om historien til denne lastebilen, mente han at det muligens kunne være bilen som Olav Westgaard fra Varteig kjørte, men han var ikke sikker der og da.

Det ble ikke snakket noe mer om bilen da, men etterpå tenkte jeg gjennom samtalen. Var det muligens lastebilen som Varteig kommune kjøpte ny i 1954?

Ved neste års treff på Ørje (06-2008) hadde vedkommende sjåfør i mellomtiden falt bort, så der var ingen flere opplysninger å hente.

Heller ikke "museumskomiteen"

Arne Bergerud har nåstet opp historien til Volvo 1955-modell lastebil TL 388, som ble innkjøpt som kommunebil i Varteig. Takket være hans arbeid, blir bilen nå sikret for ettertiden.

Foto: Øistein Bøe

av Vegvesenets pensjonistforening kjente til bilens opprinnelse, bortsett fra forrige eiers navn, bilens daværende kjennetegn og understellsnummeret. Registreringsnummeret var C-732108.

Uten hell

Da bestemte jeg meg for selv å forsøke å spore bilens opprinnelse og eiere.

Først Hafslund Trafikkstasjon – uten hell. Deretter kontaktsenteret i Steinkjer – uten hell. Videre samme sted på understellregisteret hvor kjøretøy fra 1973 til 1994 er arkivert på mikrofilm – men uten hell.

Her ble jeg henvist til Jessheim Trafikkstasjon, all den stund siste kjennemerke hadde bokstaven C. Det ble heller ikke der funnet noen opplysninger om bilen fra før 1968. Bilen var jo tross alt 14 år eldre, så dette var forunderlig.

Etter å ha tygd litt på dette, tok jeg igjen kontakt med Jessheim Trafikkstasjon, hvor de lovet å undersøke diverse papirer som var blitt liggende igjen på Lillestrøm da de flyttet trafikkstasjonen til Jessheim.

Oppsporing av identitet

Jeg mottok så et brev fra Jessheim Trafikkstasjon, og med kopi av

Volvoen som rullet på Varteig-veiene som kommunebil fra 1954. Den gang var den grå. Da den ti år senere ble veivesen-bil, fikk den tradisjonell gulfarge. Bilen ble avskiltet i 1984 – men er tatt godt vare på av museale krefter. De seks siste årene har den stått på Ørje. Volvoen er i rimelig god stand, men trenger nok likevel en oppussing.

Foto: Arne Bergerud

”melding om overføring av motorkjøretøy” fra Statens Vegvesen Østfold fylke til Lillestrøm (Akershus). Det skjedde i 1968.

På denne meldingen sto også tidligere kjennemerke som veivesenets lastebil hadde vært registrert med i Østfold – nemlig B-7837. Dette var en viktig opplysning, så her var det noe å nøste videre på.

All den stund jeg nå hadde B-nummer til bilen, tok jeg ny kontakt med Hafslund Trafikkstasjon. Der traff jeg Rita, en meget hyggelig og hjelpsom dame. Men som tidligere, var det ingen opplysninger om bilens førstegangsregistrering på hennes data.

Mens jeg ventet, gikk hun i kjelleren for å undersøke i gamle arkiver, og fant ganske snart flere lastebilkort fra Statens Vegvesen, med samme kjennetegn B-7837, men bare én Volvo.

Statens Vegvesen hadde på den tiden serienummer B-7800 på sine lastebiler. Disse ble, så vidt jeg forstår, brukt på ny ved registrering

av nye lastebiler, når den gamle ble avhendet – solgt eller hogd.

Rita lovte å undersøke nærmere funnet av Volvo B-7837, og om det kunne finnes flere opplysninger. Etter noen dager mottok jeg brev fra Hafslund Trafikkstasjon, med alle nødvendige papirer.

Opprinnelsen klarlagt

Ifølge disse papirene var det nå ikke lenger noen tvil om hvor lastebilen stammet fra. Den ble innkjøpt av Varteig kommune i 1954 og registrert første gang 22. desember i 1954 og med kjennetegn B-1353. (Farge: Grå.)

Da Statens Vegvesen Østfold fylke

Sorgenfri gnr 3044 bnr 5 og 6

Eiendommen Sorgenfri ble utskilt i 1909 med et areal fra Isetorp gnr 3044 bnr 1 og fikk tildelt bnr 5. Fra gnr 3044 bnr 2 med samme eier ble det utskilt et areal som fikk bnr 6. Selger var Herman Andersen Knatterud.

Første eier av Sorgenfri var Elise Syversen Isetorp (1867-1933?). Hun var selgerens svigerinne.

Eiendommen ble bebyggt allerede like etter 1900 med hovedbygning, uthus og låvebygning med fjøs og stall.

En del av uthuset var i en periode utleid og det ble drevet pølsemakeri der.

Ved Elises død ca 1933 ble Sorgenfri overdratt til hennes søster, Oline Knatterud f. 1864, i henhold til testamente.

Oline Knatterud solgte i 1934 eiendommen til Hjalmar Berg for kr 8.000,-. I salget medfulgte 1 ku, 1 kvige, 25 høns, avling og endel redskap. Det ble i forbindelse med overtakelsen fradelt en tomt, bnr 8 "Skjønhaug", til Oline Knatterud. Denne delen av eiendommen var allerede i årene etter 1900 blitt bebyggt med bolighus.

Fra bnr 5 ble det i 1946 fradelt og

Annar Berg er nåværende eier av Sorgenfri og har skrevet artikkelen.

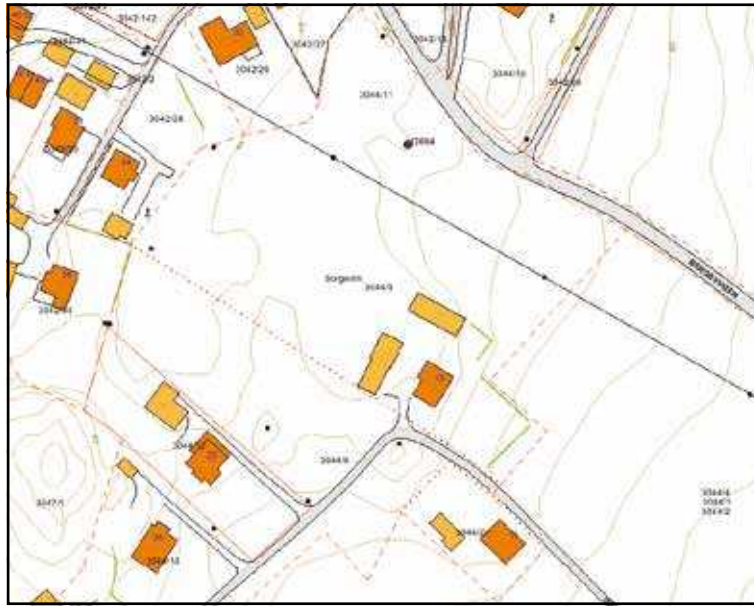
*Oline Knatterud som i 1933 fikk overdratt gården etter sin søster som var første eier
Eier av bildet: Mary Knatterud*

solgt en tomt til Varteig komm. Elverk, men den ble aldri tatt i bruk. Tomten fikk bnr 11.

Fra bnr 6 ble det fradelt og solgt en tomt til Odd Sandaker i 1946, bnr 10 "Trollhaugen".

*Huset som lå på bnr 6 og hvor Oline og Hermann Andersen Knatterud bodde. Eiendommen ble i 1934 utskilt til egen tomt, bnr 8 "Skjønhaug".
Eier av bildet: Mary Knatterud*

Sorgenfri ligger mellom Bergbyveien og Iseplassveien

Fra bnr. 6 ble det fradelte og solgt en tomt til Arne Fløvik i 1955, bnr 12 "Vestlund".

Fram til 1970-årene har det vært dyrket korn, poteter og grønnsaker til egen husholdning.

Deretter har jorda vært bortleid til Gunnar Berg på Isetorp, og videre til hans sønn Jan Erik.

Eiendommen har i mange år vært

regulert til boligformål, en reguleringsplan er nylig vedtatt med muligheter for salg av boligtomter.

Av husdyr har det gjennom tidene vært hest, kuer, griser, høner, kanner, hund og katt. For tiden er det ingen dyr på gården.

Det ble boret etter vann i 1958 og samtidig ble det tilbygg med bad og toalett. I 1980 ble det nødvendig å bore etter vann på nytt.

På bolighuset ble det foretatt en større oppussing utvendig i

*Sorgenfri fra luften.
Eier av bildet: Annar Berg*

årene 1998 til 2000 med nytt tak, ny veggkledning og vinduer. Uthusene har også gjennom årene blitt vedlikeholdt utvendig.

Eier fra 1934 var Hjalmar Berg (1901-1994) gift med Karen Asbjørg f. Gabestad (1908-2001). Hjalmar drev transportvirksomhet med lastebil inntil 1940, senere vært ansatt på Ise Mølle og i Varteig komm. Elverk. Asbjørg har hatt jobb i kjøttforretningen til Knut Titterud på Ise og hos Arnt Bergby i Sarpsborg.

Barn:

1. Annar f. 1943
2. Anne-Lise f. 1947 gift med Jan Karsten Kasbo, Ørje.
3. Else Marie f. 1949 gift med Jon Egil Hiberg. Senere skilt, nå samboer med Torstein Vordal, Åsen i Nord-Trøndelag.

Asbjørgs foreldre, Marie og Henry Gabestad flyttet ca 1940 fra Gabestad og bodde på Sorgenfri fram til deres død hhv. 1944 og 1961.

Annar Berg er nåværende eier og overtok Sorgenfri i 1979. Han har først vært ansatt i Rakkestad Spare-

Eieren fra 1934 til sin død i 1994, Hjalmar Berg med sin familie. Hjalmar og Asbjørg foran ,og Annar, Else Marie og Anne Lise bak. Eier av bildet: Annar Berg

bank og senere i DnB NOR i Fredrikstad fram til pensjonsalder.

**VARTEIG
TAXI**

TELEFON 69 13 12 28

Mobil tlf. 97 69 03 09

Gunnar Aarum

MAXI TAXI

Thor A. Kullerud

Barndomsminner fra Varteig

Min far Edvard Kullerud, født 26.11.1910, forlot Varteig etter konfirmasjonen. Da var man voksen og måtte ut og finne arbeid.

Det fulgte da noen år med omflakkende gårdsguttjobber, først på Kalnes, så i Vestfold og deretter i Rygge. I Rygge var det et lite småbruk som var tilsalgs. Dette kjøpte han og startet i det små med grønnsaker og vårplanter. Samtidig drev han med skogsarbeid om vinteren.

I 1936 giftet han seg med ei mossejente, Tordis. Jeg ble født i 1939.

Strabasjøvs vei

De første gangene jeg kan huske at vi var i Varteig og besøkte bestemor Olga (Kullerud), var i årene etter krigen. Før den tid var jeg nok for liten til å kunne huske noe. Turen forløp med tog fra Dilling stasjon til Sarpsborg, deretter med buss til Kokkim (Gressløsbussen). Deretter gikk veien – hvis en kan kalle den det – gjennom gården til Anna Kokkim, og forbi den Kokkimgården som

min onkel Ole og tante Borghild etter hvert kjøpte. Så bar det bratt utfor, over Kullerudbekken og bratt oppover til Kullerud.

Bestemor bodde i gamlehuset den gangen. Det ble senere påbygd av onkel Asbjørn og tante Gudrun.

Et arbeidsmenneske

Bestemor som var enke, var et arbeidets menneske, snill, real og dypt kristen. Som guttunge plystret jeg, men det var ikke bra, så det fikk min mor ordre om at jeg måtte slutte med. Felespill var også ille.

Fjøset dengang var lite og mørkt, før onkel rev det og bygde nytt. Når bestemor melket – det var før melkemaskinen kom – fikk jeg varm melk rett fra kua, men det var ikke i min smak. Hun lagde smør og ost, spesielt husker jeg en hvit smøreost med karve. Når vi etter endt reise

Forfatteren som guttunge sammen med sine foreldre, Edvard og Tordis Kullerud. Det var Edvard som midt på tjuetallet flyttet fra Kullerud for å søke jobb.

Eier av bildet: Thor A. Kullerud

Thor Arne Kullerud f. 7.7.1939. Oppvokst på Lillebaug i Rygge som sønn av Thordis og Edvard Kullerud. Utdannet gartner. Han har jobbet i farens gartneri siden barnsben og overtok selv gartneriet i 1983. I 1996 kom sønnen Kjetil inn i firmaet, og de drev sammen med en 50-50-deling. I 2002 overtok Kjetil driften. Gartneriet har spesialisert seg på produksjon av Kalanchoe (Ildtopp), og er storprodusent av denne arten. Eier av bildet: Thor A. Kultorp

var vel framme hos bestemor, fikk vi servert hjemmebakket brød med denne osten på – da var det godt å være liten gutt!

Bratte bakker

Vann måtte bæres både til dyr og mennesker. Drikkevann ble hentet i ei ile i dalbunnen etter en usigelig bratt bakke. Ufattelig at hun greide det, men hadde hun noe valg? – Så ble det boret etter vann, og det må ha vært en usigelig lettelse.

Bestemor var aldri arbeidsledig. Hadde hun en ledig stund, var det å gå på loftet og veve filleryer på en diger vev.

Som nevnt ble det etterhvert nytt fjøs, kårstue til bestemor, det kom selvbinder og traktor. Utviklingen i landbruket var i full gang. Veien fra Kullerud over til Kongsrudveien ble også opprustet og det lettet selvfølgelig adkomsten.

Etter hvert som mine onkler As-

bjørn og Ole giftet seg, kom det fettere og kusiner. Opp gjennom tenårene var jeg på sommerferie på Kullerud. Jeg hadde da trivelige dager sammen med mine kusiner og fettere, dager jeg alltid vil huske. Jeg har fortsatt god kontakt med min familie i Varteig.

Barnedåp på Stærtopp

Det er også en annen ting som har festet seg svært godt i hukommelsen, nemlig min kusine Bjørg (nå Andersen) sin barnedåp. Det var i 1946, på Stærtopp, hvor de bodde før de kjøpte Kokkim. Det ble der brukt karbidlampe som lyskilde. Den begynte å ose, og det ble ei svært vond lukt!

Bjørgs tante Kari, som var jevn gammel med meg, var også i barnedåpen. Vi fant på at vi skulle rulle ned bakkene på Stærtopp. –Vi gjorde det bare en gang - den som har vært på Stærtopp skjønner nok hvorfor...

Til slutt vil jeg si at jeg har sterke røtter til Varteig, og er stolt av det.

Kullerud gnr 3014, bnr 1 og 3

Det er noe uvisst hvor gammelt gårdsnavnet Kullerud er, men de eldste -rud-navnene i Norge dateres helt tilbake til 1000-tallet.

Olav Spydevold skriver i Varteig-boka at navnet trolig er fra begynnelsen av 1500-tallet. Historikere mener imidlertid nå at gårder med endelse -rud (rydning) er fra før Svartedauden i 1349.

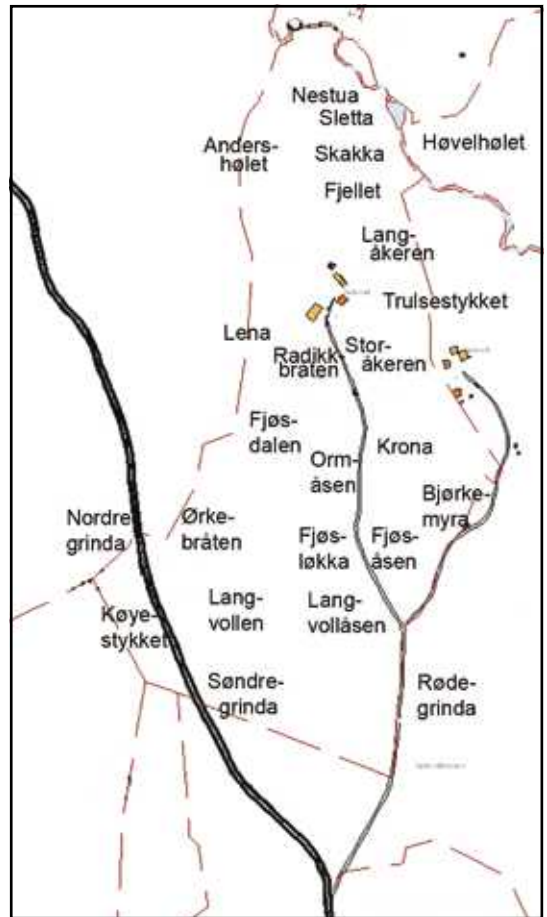
Gården skal opprinnelig ha ligget under Brunsby. Den nevnes i et provsbrev datert Tune stevnestue 7. august 1591, hvor det heter at Ragnhild Brunsby skal ha sagt til Ingrid Larsdatter at "Kulerød laa under Brunsby, og att Tore Brunsbye skulle haffue oprødt Kulerød".

Selve navnet Kullerud kan ha forskjellige betydninger. En tolkning sier at det kommer av "Kula" – at en mann med et kulelignende utseende (pukkelrygg) skal ha ryddet gården. En annen tolkning forteller at navnet kommer av "kull" – altså kullbrenning. En tredje betydning kan være at det snakkes om "plassen mellom / blant kulene" – noe som i hvert fall stemmer utifra topografien.

Selveiergods fra 1822

Ifølge Olav Spydevold har gården hatt ni forskjellige brukere fra 1620 til 1822. Jens Olsen (f 1739) fikk bygselsbrev på Kullerud i 1773.

I folketelling fra 1801, Varteig sokn, kan vi lese om følgende beboere på gården: " -Jens Olsen, 59 år, Huusbonde, -Pernille Jensdtr., hans kone, 75 år (?), -Christence Olsdtr, hans søster, 35 år, -Anne Heljesdtr, tjenestefolk, 14 år, -Anders Andersen, tjenestefolk, 14 år."

Kart med eiendomsgrenser for Kullerud gnr 3014, bnr 1 og 3. Her er også de helt lokale stedsnavn påtegnet.

Den nevnte Jens Olsen var sannsynligvis den siste leilending på gården, i 1822 ble nemlig gården selveiergods.

Det var på den tid gården ble overtatt av Ole Reiersen, en spekulant som straks etter overtakelsen begynte å dele opp gården og selge den til forskjellige oppsittere. Han solgte også unna husmannsplassen Sinkerud. *”Skjøde fra Regjeringen til Ole Reiersen for 1470 spd, datert 9 November 1822, thinglyhst 15 Juli 1823.”*

En andel av gården ble delt i åttendedeler, fordelt slik: Mathias Johnsen Lunde: 3/8; Anton Larsen Brunsby: 1/8; Christen Sælid: 1/8; Amund(?) Lunde: 1/8; Ole Larsen Lunde: 1/8; Gunder Sandersen Lunde: 1/8, for tilsammen 320 spd. Likeledes ble det solgt en andel til følgende: Peder Larsen Tangen for 200 spd; til Ole Larsen og Gunder Sandersen for 250 spd; og til Ole Johnsen en andel for 700 spd.

Samlet til tre gårder

Rundt 1850 ble en del av den opprinnelige gården igjen samlet, denne gang til tre gårder, det som nå er Oppstu Kullerud, Nestu Kullerud, samt den del som tilhører Kjell Håkon Kullerud – kalt Framstu Kullerud.

Plassene Bråten og Sinkerud ble ikke innlemmet i dette. Den opprinnelige byggemassen på gården lå trolig ganske nær delet mellom Framstu og Oppstu, på et fjell ute på jordet mellom de to nåværende gårdene. Denne bebyggelsen har blitt revet på ukjent tidspunkt. Det vi skal konsentrere oss om i denne artikkelen er gnr 3013 bnr 3, gnr 3014 bnr 1, 2 og 3 – pr idag én enhet og eid av Ingrid og Arnfinn Kullerud.

Gården Kullerud i vakkert vinterskrud. Gården eies av Ingrid og Arnfinn Kullerud. Eier av bildet: Arnfinn Kullerud

NESTU KULLERUD

Bnr. 3 – Nestu Kullerud

Gnr 14 bnr 3 – Nestu Kullerud, ble i 1823 solgt fra Ole Reiersen til Ole Larsen og Gunder Sandersen for 250 spd.

Disse solgte igjen til Simen Simensen fra Moene (f. 1789) – enten hele parsellen, eller en del av den (jfr pris). Prisen var 125 spd., skjøte datert 5. oktober 1825, tinglysningsdato 7. mars 1827.

Simen hadde i 1815 giftet seg med Mari Alexandersdtr Suterer (f 1783). Deres datter Sofie Simensdtr f 1823 i Svinndal, ble i 1846 gift med Syver Sørensen fra Morthaugen (1818 – 92).

Utifra folketellingene kan vi lese at Sofie og Syver fikk i alle fall fire barn – Sidsild Maria, f 1846, Maren Kristine, f ca 1850, Anne Hellene f 1854, Simen f 1867.

Sidsild giftet seg i 1872 med Kristian Albert Larsen og bodde på Skjeggeby. Maren giftet seg i 1874 med Tøger Andersen Kokkim og flyttet etter hvert til Kokkimbråten. Anne Hellene døde på Nordby i 1925, hun jobbet da som hushjelp.

Simen flyttet til Tangen, og var gift med Marte Marie Kristiansdtr Vestgård. Han døde på Tangen 2.9.1905, av poliomyelitt. Han ble far til Sigurd f 1896, som igjen ble bestefar til Jan f 1956, som nå eier og bor på Tangen.

Overdras til svigersønnen

I 1887 hadde Syver Sørensen ifølge Spydevold eiendomsretten til

Nestua sammen med svigermoren – noe som må trekkes i tvil all den tid kirkebøkene forteller at Mari døde på Kullerud allerede i 1857. Hennes mann Simen skal ha dødd som selveier på Kullerud den 25.2.1849, gravlagt 11.3. s.å.

I Realregisteret kan vi lese følgende: I skifte etter Simen Simensen, tinglyst 7. november 1849, skal gjeldende andel av Kullerud, samt et ”*Markestykke af Kongsrød*” – overdras til enken Mari Alexandersdtr og svigersønnen Syver Sørensen for 320 spd og 20 spd.

Etter Mari Alexandersdatters død i 1857 leser vi: ”*Skifte etter Mari Alexandersdatter, skiftet 26 Marts, thinglyst 12 April 1858, hvorved Boets Andel er overdraget Svigersønnen Syver Sørensen for 250 spd.*”

I folketelling for år 1900 står følgende som beboere på Nestua: ”*Anne Helene Syversdtr – h.mor, ugift, gårdbrugerske / Sofie Simensdtr – bestemor, enke, føderaadskone (husligt arb) / Sigvart Antonsen – søn, ugift, gårdsarbeider f.1879 / Marie Kristiansdtr – logerende, enke, understøttet av fattigvesenet, tilhører familien, f. Ullerød 1825.*”

Om Sigvart – forøvrig sønn av Anton Kokkim - kan fortelles at han døde på Kullerud 31. januar 1908, dødsårsak poliomyelitt.

Ludvig fra Ørka

Sofie Simensdtr står oppført som eier i 1903. Hun var da enke. Sofie eide bruket fram til 1910.

Da kan vi lese følgende i Realregisteret: ”*Skjøde fra Syver Sørensens Enke og Arvinger (ifølge At-*

test) til Ludvig Andersen Ørka for kr 4400,-, dat. 14/3, tl. 19/4-1910. Enken er for sin Levetid til fri Brug og Benyttelse for sig og Datteren Anne Helene forbeholdt det i Våningshuset værende Kammer. Og med dette kom den første generasjonen av den familien som nå eier gården, inn i bildet.

Som vi ser, fikk Ludvig tidligere huseier med "på kjøpet." Sofie døde på Kullerud i 1911, av alderdomssvakhet. Anne Hellene flyttet som sagt til Hafslundsøy. Sofie Simensdatter var forøvrig søster til Anne Simensdatter, Ludvig Andersen Ørkas mormor.

Usikker etablering

Første gang vi leser i folketelling om bosetting på denne plassen er i 1865 – men da må nevnes at forrige telling foregikk i 1801 – dermed kunne mye ha skjedd i løpet av disse

årene. Da nevnes: "-Syver Sørensen, husfader, 42 år, -Sofie Simensdtr, kone, 44 år, samt døtrene -Sidsel M, 20 år, -Maren K., 16 år, -Anne Helene, 12 år."

Det er usikkert når plassen ble bebygd, men visse konklusjoner kan en trekke: selve våningshuset var laftet – om det var laftet helt opp vites ikke. Uthusene var ikke laftet.

Rolv Atle Bråten, Østfold fylkeskommune, opplyser at uthus i bindingsverk sannsynligvis tidligst ble bygd godt etter 1850, kanskje først bortimot 1865.

I tillegg vet en at Høganes-stein har vært brukt til pipa i våningshuset fordi det ligger rester av dette på plassen, og produksjonen av disse ble startet opp i 1826. En må anta at det gikk endel år før denne stenen kom til Norge og Varteig, selv om Varteig sies å kunne ha vært tidlig ute med pengehusholdning og alt som fulgte med, blant annet grunnet sin nærhet til Sarpsborg.

Tre familier

Det kan være naturlig å tenke seg at Nestu også ble bebygd på samme tid som husene på Oppstu og Framstu, altså rundt 1853-54.

Skisse over bygningsmassen på Nestua. Naboeiendommene Nestua og Oppstua ble slått sammen i 1930, og bosettingen fortsatte på Oppstu Kullerud.

Men i og med at Simen Simensen sies å være død som selveier på Kullerud allerede i 1849, må altså plassen være bebodd noen år tidligere enn de øvrige Kullerud-gårdene. Hvor tidlig, kan pr idag dessverre synes umulig å finne ut av.

En ting som bør fremkomme, er at tømmeret fra våningshuset på Nestua ble solgt en gang på 1940-tallet til Gunnar Lie, Sutereren i Tune, for kr 400,-. Han trengte laftetømmer til utvidelse av den gamle stua på Sutereren. Sofie Simensdatters mor Mari Alexandersdtr kom jo nettopp fra Sutereren.

Utfra dette kan en trekke den slutning at gården Nestu Kullerud ialt var bebodd av tre familier: Mari Alexandersdtr Sutereren og Simen Simensen Moene, Sofie Simensdatter og Syver Sørensen, samt Olga Sofie

Nilsen Bjørnland og Ludvig Andersen Ørka.

Tungdrevet gård

Nestua var en gård med løkker og jorder plassert ganske spredd, og var definitivt ingen lett-drevet gård. Ilen hvor de hentet alt vann, lå ned en svært bratt bakke – en såkalt ravinebakke.

Det fortelles om disse bakkene at da de i sin tid ble pløyd med hest, måtte de bearbeides på tvers. For å unngå at all matjorda havnet nederst i bakken, ble den nederste plogfåra hvert år båret opp og lagt øverst. Dette skulle si litt om hvilket slit det innebar å dyrke disse gårdene i såpass kupert terreng. Det vites ikke om dette foregikk i Olga og Ludvig sin tid, eller om det var de første brukerne på gården som slet på denne måten.

Olga og Ludvig

Ludvig Hilmar Andersen Ørka f 14.1.1882 giftet seg 8.2.1908 med Olga Sofie Nilsen Bjørnland f 13.5.1880 i Tune. Ludvig var født på Ørka, som nr åtte i en søskenflokk på ialt elleve unger, hvorav fire døde som spedbarn. (Se Inga 2008 om Ørka.)

Litt spesielt er det at både i 1879 og i 1880 ble det født et guttebarn som kaltes Ludvig. Begge døde, mens den tredje Ludvig, han med tilnavnet Hilmar, født i 1882, fikk leve til han var i 50-årene.

*Brudeparet Ludvig og Olga Kullerud som giftet seg i 1908.
Eier av bildet: Borghild Kullerud*

Den første tiden av samlivet bodde Olga og Ludvig på plassen "Ørkekøia", inntil de kjøpte *Nestu Kullerud* i 1910. Ludvig jobbet som lensearbeider ved Nes lense i Skiptvet, og var ukependler på linje med de fleste andre i kretsen.

Eget bumerke

Olga var dermed hjemme alene med ungeflokken, samt husdyr og gårdsstell forøvrig. Dyreholdet besto av tre kuer og en hest, et eller to ungdyr, gris og endel høner.

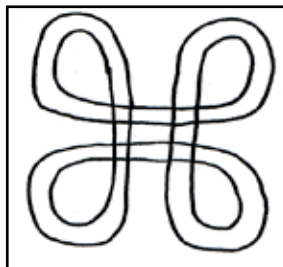
Olga var på torvet hver lørdag med smør og egg, og hadde lenge sin faste torgplass sammen med Anna Førisdahl fra Rakkestad, og sitt eget bumerke på smøret (**se tegning**).

Veien fra nordre Varteig til Sarpsborg var nok lang og omstendelig. Olga brukte for det meste DS Krabben sommerstid; vinterstid ble

Brudebilde av Gudrun og Asbjørn Kullerud 1944.

Eier av bildet: Arnfinn Kullerud

Olga Kullerud hadde sitt eget bumerke på smøret som hun solgte fra sin faste torgplass.

hesten tatt i bruk. Mens Olga sto på torvet og gjorde sine ærend forøvrig, var hesten parkert i bakgården hos Hans Olsens eftf. – en velassortert forretning der Olga og familien var faste kunder.

Olga og Ludvig fikk etter hvert seks barn: Asbjørn f 1909, Edvard f 1910, Julius f 1913, Margit f 1916, Ole Hilmar f 1918, Johannes f 1920.

Gudrun og Asbjørn

Asbjørn skulle som eldstemann bli den som overtok eiendommen sammen med sin kone Gudrun f. Pedersen. I tillegg til gårdsdriften jobbet han først som lensearbeider på sommerstid og som skogsarbeider om vinteren, senere som forskalings-snekker.

Edvard bosatte seg i Rygge, giftet seg med Tordis f. Solberg og drev Kullerud gartneri på Lillebaug. Julius giftet seg med Ingeborg f. Arneberg, bygde seg hus på Ise og jobbet på lik linje med to av sine brødre først som skogsarbeider/lensearbeider, deretter som forskalings-snekker.

Margit, den eneste jenta i flokken flyttet til Kolbu på Toten og var gift med Harald Nordli.

Det var liv og røre gjennom flere generasjoners bosetting på Nestu Kullerud. Nå er det bare rester etter undermurene som rester etter dem som er vitner om det som en gang var. Til venstre ses Johannes og Asbjørn Kullerud ved Nestu i 1940. De er iført svært tidstypiske klær.

Eier av bildet: Arnfinn Kullerud

Til høyre og under ser vi hustuftene på Nestu mot nordhjørnet. Den snøfrie forhøyningen er restene av pipa. Fotograf og eier av bildene: Karin Ek

Ole kjøpte Kokkim (naboeiendommen til barndomshjemmet), var gift med Borghild f. Pedersen og jobbet først som skogsarbeider/lensearbeider, deretter som forskalings-snekker.

Johannes (Johs) jobbet som jernbinder. Han bodde det meste av sitt voksne liv i Oslo, og var gift med Signe f. Juliussen.

Til høyre: Ole Kullerud ved den store eieren på Fjøslokka. Gjerdet viser delet mellom Oppstu og Nestu Kullerud.

Eier av bildet: Arnfinn Kullerud

OPPSTU KULLERUD

Bnr. 1 – Oppstu Kullerud

Gunder Sandersen Lunde var en av dem som hadde kjøpt sine andeler av Ole Reiersen i sin tid. Hans enke, Sidsel Christoffersdatter, solgte parsellen videre i 1828 til Anders Andersen fra Mjørud i Rakkestad (1796-1889).

Denne overdragelsen ble tinglyst ”den 5 Marts 1828”, og prisen var 174 spd. I 1841 ble en mindre andel lagt til Anders Andersen sin del, idet han kjøpte den inntil for en sum av 38 spd. Bnr 2, en liten parsell som i 1903 hadde en skyld på 0,04 mark, skal også ha fulgt bnr 1.

Anders giftet seg i 1825 med Ingeborg Hansdatter (1784-1859). En datter av paret, Maren el. Karen Johanne, f 1834 ble gift med Peder Mathisen, f 1833. *”Skjøde fra Anders Andersen til svigersønnen Per (Peder) Mathisen paa denne Eiendom og en andel af Kongsrød for 400 spd, datert 5, Thinglyst 16 Febr 1864.”* Peder og Karen/Maren står som eiere i 1887 og 1903.

Vi finner også en *”kjendelse af*

Armedepartementet angaaende Hesteholdet paa Kvarteret Brunnsby og Kullerød, datert 21de Septbr, Thinglyst 6 October 1874.”

Gårdene slås sammen

Oppstua var som vi skjønner av navnet naboeiendommen til Nestua. I 1930 ble denne eiendommen til salgs. Olga og Ludvig kjøpte da denne inntil Nestua. Dette var en veldig praktisk sammenslåing, all den tid innmark og skog var svært oppdelt – i rekkefølgen Oppstu – Nestu – Oppstu osv.

Salget er tinglyst i skjøte av 23. januar 1931, med følgende tekst: *”Fra Julie Marie Pedersen Kulleruds dødsbo v/kretskurator adv. Ragnvald Wilberg til Ludvig Kullerud på d.e. og bnr. 2 og 14 for kr 10250,-.”*

Dette var en meget stor sum og nok ingen enkel avgjørelse å ta. Til stede på auksjonen var Varteig Sparebanks representant Georg T. Bøe. Etter en kort diskusjon var saken klar, og kjøpet kunne inngås.

Flytter til Oppstu

Olga, Ludvig og ungene flyttet opp til Oppstu i 1930. Dessverre var det

Rim på dassen

Vil her sitere litt fra min far Oles bok når det gjelder selve kjøpet av Oppstua: *”Da søskenparet Julie og Johannes Oppstu Kullerud var døde, skulle gården selges. Det hadde vært to store auksjoner. Det var utrolig hvor mye det var etter dem. Husker spesielt en episode fra den siste auksjonen. En av de besøkende hadde fått for mye innabords. Han sto oppe på loftet og diskuterte med lensmann Opstadmo. Han falt da over en dragkiste og slo et stort sår i det venstre øyenbrynet. Det så riktig stygt ut. Denne kista står idag på museet i Varteig. Arnt Bergby var også der, han kjøpte en hel del for bygdelaget. Han skrev også et rim inne på gammeldassen. Det står der ennå, og lyder: ”Gud signe deim som her hadde heim.”*

ikke så mange år Ludvig fikk glede av sin nyinnkjøpte gård – han døde nemlig allerede sommeren 1935, den 5. juli. Dødsfallet skjedde brått og uventet under en matpause på Nes lense hvor han jobbet.

Ludvigs niese Asbjørg Ørka gift Hagen, har fortalt endel om omstendighetene rundt tiden etter dødsfallet. Blant annet kan hun fortelle at Olga på begravelsesdagen skal ha sagt at da Ludvig gikk hjemmefra søndagskvelden for å reise til lensa, hadde hun stått og sett etter ham og hatt en underlig følelse av at han ikke skulle komme tilbake mere.

Lensearbeiderne reiste forøvrig med D/S Krabben. Det hendte de dro hjem en kveld i uka, da med robåten full av ved de hadde sanket ved lensa. For å komme tilbake i tide, måtte de ro tilbake på natta.

Hele familien tok etter hvert slektsnavnet *Kullerud*, som vanlig var i den tiden.

Olga ble boende på Kullerud til hun flyttet til Vestvold aldershjem tidlig sekstital. Hun døde der i 1965.

Julie og Johannes Oppstu Kullerud

De to søsknene som eide Oppstu Kullerud i 1930 var barn av Maren Johanne Andersdatter f 1834 (gravlagt januar 1919) og Peder Mathisen f 1833, som giftet seg den 14. juni 1861.

Peder var født på Kultorp, men var oppvokst på Strømnes. Hans far døde da Peder var et år. Hans søster Ellen overtok gården Strømnes etter foreldrene.

Både Julie og Johannes bodde på Kullerud til sin død. Johannes, f. 1861, ble gravlagt 28/6-1929, og Julie som var født i 1863 ble gravlagt 14/3-1930.

Vi leser i Realregisteret at "*Julie Marie Pedersen med kjendelse av 12/7-1929 ble satt under vergemål.*" Det var ytterligere to barn på Oppstua: Marius, f 9/4-1869, døpt 6/6-1869, død 9/1-1888 "grundet værkrbrudenhed," samt Anton Emil, f 2/5-1873, døpt 15/6-1873, død 27/2-1897 "grundet Nærvefeber."

Som vi ser, var det kun Julie og Johannes som oppnådde høy alder. Johannes fikk en sønn i 1911, Jens, som etterhvert overtok gården Ørka etter sin mor Karoline.

Bygningene på Oppstua

Våningshuset er opprinnelig laftet, med to rom nede og ett oppe. Det er bygd av tømmermann Anders Hansen (Skahjem), som også bygde huset på Framstu.

I "Wiwar" nr 1, 2008 leser vi at familien startet ferden fra Eidsberg til Kullerud (hvor hele familien bodde under byggeperioden) den 20. desember 1853. En kan derfor med nokså stor sikkerhet fastslå at byggingen av husene startet tidlig i 1854. Hansen m/familie flyttet videre til Skjeberg i 1856.

Stenmuren står fortsatt under den opprinnelige delen. Huset er senere påbygd i 1955 av Asbjørn Kullerud, og i 1999 av Arnfinn Kullerud.

Da husene på Nestua ble revet en stund etter fraflytting, ble det som var brukbart bl.a. brukt til en liten kårbygning (Veslestua) og vognskjul

Johannesapæln

Det var epletrær på Oppstua, og både Julie og Johannes kunne stikke til ungene fra Nestua noen epler når de sprang forbi. En artighet er det at begge var opptatt av at den andre ikke skulle se denne gavmildheten.

En historie forteller om et par av guttene på Nestua som drev med litt streker ved det at de hver gang de gikk forbi brønnen på Oppstua, skal ha kastet en sten oppi. Det var nok ikke vanskelig å gjette seg til hvem som sto bak denne "ugjerningen!"

Det er forøvrig fortsatt et epletre i haven på gården fra den tiden, som artig nok kalles "Johannesapæln." Inntil for noen år siden fantes også et tre kalt "Julieapæln."

Johannes skal visstnok ha vært fenomenalt flink med ljåen. Hvete skar han med sigd for å få mest mulig ut av kornet.

Han var med og bygde forstøtningsmuren ved Breidablikk. Der ble det laget en regle om han: "*Johannes Ellis var en svare kar, han gjæla gard*

mens døm andre bar." Johannes hadde altså tilnavnet Ellis – uvisst av hvilken grunn. Det må også nevnes at de løkkene som opprinnelig tilhørte Oppstua, har gått under navnet "Ellis-løkkene."

*Asbjørn Kullerud i hagen på Oppstua, iført nyinnkjøpte klær, ca 1940.
Eier av bildet: Arnfinn Kullerud*

på Oppstua. Kårboligen er nå revet, mens vognskjulet er påbygd og benyttes som garasje.

Bygningsmassen

På gården finnes også en låve, bygd i 1949 av Einar Bergerud, Harald Pedersen og Asbjørn Kullerud. Fra før sto det en enetasjes låvebygning på stedet. Denne bygningen ble nå påbygd i lengden og høyden. Den

nye låven ble derved til en bygning i to etasjer med kjørebrog og rikelig plass til høy. Det ble også innredet fjøs med gjødselkjeller under, og etterhvert også en stall med plass til to hester. Fjøset inneholdt også to grisebinger. Stallen ble forøvrig revet i 1973.

(Den gamle låven var bygd i 1934 av Paul Bråthen og Johan Kultorp. Samtidig med bygging av denne

låvebygningen, ble låven på Nestua revet, og endel av materialene ble brukt til den nye låven. Anders M. Kokkim var også med på byggingen, idet han gjorde endel etterarbeid høsten 1934.)

Solide kledningsbord

I 1941 innredet Ole Kullerud kornbua på gården, der hvor den gamle stallen var før. Han brukte da den utvendige panelen fra Nestua til innredningen av bua.

Ved siden av hovedbygningen er vedskjulet den eldste bygningen på gården, og fremstår nærmest uendret. Den opprinnelige kledningen er fortsatt i behold på østveggen, under den nye kledningen. Den gamle kledningen består av bord som er 25 cm brede og drøyt tre cm tykke.

Det sto også et overbygg over en jordkjeller vest for tunet. Dette var i svært dårlig forfatning og ble revet i 1976, og jordkjelleren ble delvis fylt igjen. Det fantes også ei lita hytte med skråtak som ble benyttet som skjul for grisepurke med unger som gikk ute om sommeren. Denne ble satt opp sist på 1940-tallet og revet i 1975.

Tømmerkjøring

I Kulleruddalen gikk det en tømmervei som var til stor glede for ungene på Kullerud. Det var artig å følge med på tømmertrafikken, hvor det ble kjørt tømmerstokker på opp til ti meters lengde.

Lassene kom fra Brenne, Bøe, Kartnes, Høkelia, Revelsby, Kokkim, Kullerud og Kongsrud. Tømmeret ble kjørt til Gryteevja, hvor det ble

barket tidlig på våren. Noe ble også skåret på Grytesaga.

Vinteren 1935/36 tok kjøringen gjennom hele dalen slutt. Einar Bøe skal ha kjørt det siste lasset fra Bøeskogene denne veien. Han tok med slengstokkene som var lagt i svinger og skråninger. Fra Kullerudbrua derimot ble tømmerveien brukt så sent som i 1952.

Kullerudbekken

Det har etter sigende blitt fløtet tømmer i bekken. Georg T. Bøe skal ha vært med på dette.

Bekken har selvfølgelig også til alle tider vært en populær lekeplass, med bading både under lek og for å få vasket av seg høystøv under slåtten, og med diverse hjemmelagde ka-noer og sikkert også andre "fartøy".

Vinterstid var det selvfølgelig spennende med isen som kunne utnyttes på så mange måter – våre fedre kunne bl.a. fortelle om at de laget karusell ved hjelp av en fastfrossen stokk, med en kjelke festet via en stang.

De fleste ungene i nærområdet har nok lært svømmekunsten nettopp her. I tillegg var det alltid artig å fiske ørekyte. Området rundt Pædedekummen var et naturlig samlingspunkt for noen tiår siden, for ungene på Kokkim og Kullerud.

Det har også vært forsøkt utsetting av ørret i Vaskerhølen og i Pædedekummen. Dette var i 1957. Det ble fisket endel de kommende år. Den største kjente ørreten som er dratt opp veide rundt en halv kilo og ble fisket av Bjørg Kullerud (nå Andersens).

Raset i nordbakken

Ole Kullerud skriver i sine memoarer: *"Jeg kommer ut en høstmorgen i 1954 og ser over mot Nestua (Ole bodde da på Kokkim). Da ser jeg at det har gått et stort ras i nordbakken. Tenkte på bekken. Tok med en spade og gikk ned for å se. Bekken var tett, det sto vann på alle nesa. Jeg fikk stukket en smal renne på neset til Anna. Resten gjorde vannstrømmen. Den tok med seg jorda. Ved en noenlunde måling viste det seg at 1800 kubikkmeter jord hadde rast ut. Senere har det gått noen helt ubetydelige ras."*

Dette raset gjorde et stort inngrep i topografien, og lå der i mange, mange år som et stort sår i terrenget. Heldigvis gikk det hele uten dramatik, hvis en da ser bort fra den dramatikken det må ha vært for beboerne på gårdene at en slik ting hendte så nær deres egne hjem.

Raset skjedde i en av bakkene vest for bekken, heldigvis et sted uten bebyggelse. Stedet heter "Væreteigene" etter at det på tidlig 1900-tall beitet værer her, det fortelles også at en vær skal ha strupet seg i området.

Rasstedet slik det så ut tidlig på 1970-tallet. Fotograf og eier av bildet: Gunnar Kullerud

Det fulgte noen år med mye liv i bekken, men en ville nok bli skuffet hvis en prøvde seg på ørretfiske idag! Mye ål har det også vært. Det har i tillegg blitt satt ut kreps, dette skjedde i 1955, men det ble ikke registrert noe resultat av utsettingen.

Gudrun og Asbjørn overtar

Gudrun Pedersen fra Skjeberg og Asbjørn giftet seg i mai 1944 og forpaktet Kullerud fra våren 1945.

Realregisteret forteller oss følgende om overtakelsen: *"Skjøte av 15/1-1948 gbf 24/1-1948 Fra Olga Kullerud til sønnen Asbjørn Kullerud f 18/3-1909, på d.e. og bnr. 3 for kr 20.000,-. Selgeren forbeholder seg*

for sin levetid hos kjøperen og senere eiere uten vederlag full disposisjonsrett over 2 rom og kjøkken i hovedbygningen, fri huggen ved i vedskuret, 1 liter melk pr. dag, samt endel naturalier, pleie og tilsyn under sykdom i den utstrekning dette er mulig uten leiet hjelp." De bygde da Veslestua (revet i 1979). I 1948 overtok de gården.

De fikk to barn, Anne Grethe f 1946, og Arnfinn f. 1951. Anne Grethe fikk en sønn, Odd Andre f 1967, som døde i en bilulykke i 1979, knapt tolv år gammel. Anne Grethe døde i 1997.

Gudrun, Asbjørn og ungene bodde i Veslestua fram til 1955, da flyttet

de inn i hovedhuset etter påbyggingen. Olga flyttet da ut i Veslestua.

Tørr kommentar

Her passer det å flette inn en litt artig historie som forteller oss at det ikke alltid er like enkelt å være den som overtar etter forrige generasjon:

Det var mye bærbusker i haven på Kullerud. Etter at Gudrun og Asbjørn hadde overtatt ble disse flyttet til en plass de mente egnet seg bedre. Da bestemor Olga fikk se dette, ble hun stående lenge og se på verket før hun kom med følgende tørre kommentar: *"Store forandringer og små forbedringer!"*

Vekselbruk

Det ble mange arbeidssomme dager, uker og år på gården. På det meste var det 8 melkekuer og to-tre ungdyr på båsen, i tillegg til griser, høner og to dølahester.

Jordene var delvis spredd som småløkker rundt i skogen, men det var også løkker helt nær gårdstunet.

Olga Kullerud - en arbeidets sliter som også kunne være rask i replikken.

*Foto: Ole Kullerud
Eier av bildet: Borghild Kullerud*

Jordene ble benyttet til forskjellige formål. Det ble dyrket flere typer korn vekselvis med eng, i tillegg til poteter, kålrot og turnips.

Noen av jordene har av praktiske årsaker etter hvert blitt plantet til med gran. Helt ned mot gården lå et lite, nordvendt jorde kalt Radikbråten. Dette ble i 1962 plantet til av gårdens nåværende eier – han var dengang en guttunge på 11 år.

En del av området her ble på 1960-tallet holeslettet, og etter mange års systematisk husdyrgjødsling begynte det etter hvert å bli mulig å

dyrke jorda – matjorda hadde nemlig blitt fylt i bunnen og blåleira ble dermed liggende på toppen – noe som tyder på

*Høykjøring med Kvikk. Gudrun og Arnfinn foran. Anne Grethe og Ragnhild Solberg på høylasset.
Eier av bildet: Arnfinn Kullerud.*

liten erfaring hos firmaet som utførte jobben. Det dyrkes nå gras på det 13-14 mål store jordet.

Redskaper

I tillegg til driften på Kullerud forpaktet Asbjørn i flere år jordene på Øst-Kokkim. Det var en tungvint og bratt vei å kjøre høylæss over Kullerud-dalen. En ny høyvogn med fire gummi hjul og svingbart drag forenklet denne jobben betraktelig.

På låven sto eget treskeverk. I tillegg hadde gården en bjelkeslåmaskin samt en selvbinder, begge beregnet for to hester. (Etter at den ene hesten, Håkon, ble slaktet midt på 50-tallet, hadde eieren byttelån av hest med Thorstein Gressum for å kunne fylle to-spannet.)

Da traktoren gjorde sitt inntog på gården, ble hesteredskapene delvis erstattet av nye, delvis bygd om til traktordrift. Og traktoren, den gjorde sitt inntog i 1958, en Allis Chalmer med grove jernhjul, som ble byttet ut allerede i 1960 med en International Mc Cormick med 35 hk dieselmotor, kjøpt hos Ole Chr. Bye på

Rakkestad.

Dermed ble hesten Kvikk overflødig og arbeidsledig, og sendt til slakteriet, noe som nok førte med seg en del følelser hos familiemedlemmene!

Traktoren ble brukt til leiekjøring rundt i Varteig og på Hafslundsøy. Den ble utstyrt med vinsj. Motorsag ble også innkjøpt – en JOBU Junior Super. I det hele tatt ble skogsarbeidet betydelig mindre arbeidskrevende etter at framskrittet gjorde sin entre.

Dagligliv og framskritt

Gudrun og Asbjørn levde et aktivt liv. Gudrun var særdeles sosial, og aktiv i bygdas foreningsliv. Asbjørn var aktiv i bondelaget og skogeierforeningen, i tillegg til at han representerte Senterpartiet i formannskapet og kommunestyret i gamle Varteig kommune.

Som tidligere nevnt tok han ganske tidlig arbeid utenfor hjemmet, først i tømmerfløtingen sommerstid og i skogen på vinteren, deretter i anleggsbransjen. Det ble etterhvert

trappet ned på husdyrholdet. Dermed ble halvparten av beiteområdene etterhvert leid bort til Aaserud fra Skjeberg.

*I bislaget på Oppstu før første påbygning. Johannes, Asbjørn, Margit, Olga, Edvard og Julius, alle Kullerud.
Eier av bildet: Arnfinn Kullerud*

Strømmen kom til Nordre Varteig sist på 1940-tallet, det er uvisst nøyaktig når det ble innlagt strøm på gården. Telefon ble lagt inn på Kullerud tidlig på 1960-tallet.

Den første bilen, en Opel Kadett, ble innkjøpt i 1964. Dette gjorde selvfølgelig sitt til at det ble mulig å pleie sosial omgang på en helt annen måte enn tidligere.

I 1958 skjedde nok et framskritt som forenklet tilværelsen. Det ble boret etter vann, noe som førte til en vannforsyning på 4500 l/time, via et borehull på 46 m. Dette erstattet i alt fire overvannsbrønner i tillegg til en ile 100 m sørvest for tunet. Brønnborener het Karlsson og var svensk. Det ble satt opp et pumpehus over borehullet – dette er forøvrig velegnet til lagring av grønnsaker.

Asbjørn dør

Julaften 1969 kom det mørke skyer inn over gården. Asbjørn ble syk,

Dagens eiere av Kullerud, Ingrid og Arnfinn Kullerud, med barna Pål Asbjørn og Karianne.

Eier av bildet: Arnfinn Kullerud

og havnet på sykehus med hjerteinfarkt. Han kom aldri hjem igjen, og døde 30. desember 1969.

Dette medførte naturlig nok store forandringer. De siste ca 5 ungdommene ble slaktet i løpet av kommende år.

Leieforholdet med Aaserud ble avsluttet i løpet av 1970, og Eugen Grøtvedt leide f.o.m. 1971 både havna og dyrkbar mark. Dette fortsatte fram til 1980, da nåværende eier begynte med husdyrhold.

Gudrun giftet seg etter en tid med Andreas Steine og flyttet til Løddesøl mellom Arendal og Grimstad, men kom tilbake da hun ble enke for annen gang, og bosatte seg da på Hafslundsøy.

Dagens eiere overtar

Arnfinn utdannet seg til lærer etter sin fars død. Han overtok gården 1.1.1973, og giftet seg 23.6 samme år med Ingrid Moskvill fra Horten.

Hun er også utdannet lærer, og begge jobber pr idag på Varteig skole.

De bodde i Veslestua fram til sommeren 1976, da de flyttet inn i hovedhuset. Veslestua ble revet i 1979. Arnfinn og Ingrid har to barn, Pål

Karianne og Pål Asbjørn kjører høy tidlig på 1990-tallet.

Eier av bildet: Arnfinn Kullerud

Asbjørn f 1976 og Karianne f 1979. Pål Asbjørn er lokomotivfører, gift med Hege f. Olavesen 2003, bosatt i Varteig. De har barna Martine f. 1996, Frida f. 1999, Emil f. 2000 og Ingrid Elise f. 2005.

Karianne er utdannet økonom fra Universitetet for økonomi og biovitenskap, Ås. Hun er gift med Jon Arild Karlsen og bosatt i Svinndal. De har datteren Sarah f. 2006 og sønnen Mikkel f. 2009.

Sau og hund

Som nevnt ble det husdyrhold på gården igjen i 1980, etter ti års opphold. Det ble da startet med sauehold – noe som gjør at det verneverdige landskapet med ravinebakker som preger gården og omgivelsene forøvrig holdes i hevd gjennom saue-

enes beiting.

Det drives også hundehold med oppdrett av Norsk elghund sort og beagle. Dette er like økonomisk innbringende som sauehold, tømmer og juletresalg tilsammen. Eier sier det på denne måten: ”Vi må drive med hundepoppdrett for å ha råd til å drive med sau!”

Historiske plasser

Ørkebråten. Dette er en av de løk-kene som ligger lengst unna gården. I tidlige gårdspapirer kaltes dette

Friidrett og verv

Både Pål Asbjørn og Karianne har vært aktive innen idretten. Pål Asbjørn er norsk ungdomsmester i 1994 og norsk juniormester i 1996, begge på 2000 m hinder. Han ble også nr 3 i nordisk juniormesterskap i 1996. Gullet i 1996 var for øvrig Varteig IL's første offisielle NM-gull i friidrett. Han vant i tillegg en rekke store, nasjonale stevner som gutte- og juniorløper på 800 m, 1500 m og hinder.

Karianne ble norsk ungdomsmester i terrengløp i 1990 og vant en rekke store nasjonale stevner på 800 m og 1500 m. Som representant for Sportsklubben Vidar i Oslo under studietiden ble hun norsk juniormester på 3x400 m stafett i 1998.

Arnfinn har vært medlem av Varteig kommunestyre i tolv år og hovedutvalgsleder for kultur i åtte år. Han har ellers sittet ti år i ulike styreverv i Varteig IL. Ingrid har vært medlem i Varteig Menighetsråd i fire år.

Julius Kullerud ved sommerfjøset i Langvollen i 1941. Vi ser mot "Nordære vollen", nå granskog. Hønnås i bakgrunnen.

Eier av bildet: Arnfinn Kullerud

området for *Bingen*. Den ble overdratt til eieren av Kullerud i 1849. Årsaken skal etter det muntlige overføringer forteller, være kortspill. Vi leser i Realregisteret: *"Skyldsætning af 13, thinglyst 16 oktober 1849, hvorved denne Andel er fragaaet. Skjøde fra Jens Johannessen til Simen Simensen Kullerøds Bo for 60 Spds, datert og thinglyst 16 Oktober 1849."*

På Ørkebråten sto lenge et sommerfjøs, bygd av Olga og Ludvig i 1910, etter overtakelsen av Nestua.

Langvollen er den største av løk-kene. For tiden er det grasdyrking her; korndyrking måtte en gå bort ifra fordi elgen høstet kornet før det var modent. På 1930-tallet lot man den nordre delen kalt *"Nordære Vøllen"* gro til med gran. Her, godt gjemt i de tette granene, ble det gravd ut

en jordkjeller under siste krig hvor gårdens folk gjemte unna poteter og grønnsaker som ellers ville blitt konfiskert. Må her også nevne at Olga og familien stadig fikk besøk av såkalte "mataukere" gjennom krigsårene. Jordkjelleren er fortsatt godt synlig.

Om *Damstedet i Kulerødbekken* leser vi at Kjøbmand Daniel Leegaard inngikk kontrakt mellom *Opsiderne paa Kulerød m.fl. Gaarde om Bruugen av Damstedet med aarlig Afgift, datert 11. april, thinglyst 16. august 1844.*

Andershølet skal være ryddet av en mann som het Anders. Her skal det engang ha stått et uthus.

Høvelhølet ligger ved bekken. Navnet kommer av at det har vært en flishøvel i Høvelfossen en gang i tiden.

Tjærebrenning på gården.

Det har foregått en form for tjærebrenning på gården. En innretning i åsen like ved gården viser tydelige spor etter dette. For å utføre denne form for tjærebrenning ble det brukt en stor gryte som ble fylt helt opp med tyri. Arnfinn minnes at hans far fortalte om denne gryta, at han kunne huske den var på plass mens Johannes og Julie var på gården. Han kan derimot ikke huske den etter at Ludvigs familie flyttet opp. En kan dermed tenke seg at gryta ble solgt unna på auksjonen som var etter søskenparet. Det vites ikke hvor gammel innretningen er.

Som musikk i en innfødts ører

I forslag til generalplan for Varteig kommune, 1973, foreslåes området mellom Gryteevja og Bøe på begge sider av Kullerudbekken som landskapsvernområde. Nå gikk det ikke slik – men begrunnelsen lyder som musikk i en innfødts ører:

"I landskapsmessig sammenheng har en her å gjøre med et område som er ganske spesielt i Østfold. Egenartet er områdets steile topografi som gir det et "vilt" preg. Ved foten av de steile bergformasjonene ligger tildels mektige urer, og her finnes ofte en meget frodig vegetasjon med stort innslag av lauvtrær. Lauvskogen ligger også som fine bånd på begge sider av Kullerudbekken. Bekken

Ny oppgave for gammel møllesten. Fotograf og eier av bildet: Arnfinn Kullerud

går sine steder i stryk og ga tidligere grunnlag for mindre mølle- og sagbruksvirksomhet (ruiner i området), andre steder danner den fine kulper. Innslaget av dyrket mark er også viktig."

SKJEBERG REGNSKAPSKONTOR

AUTORISERT REGNSKAPSFØRERSKAP

- Forretningsregnskap
- Landbruksregnskap
- Budsjettering
- Lønn
- Skattespørsmål
- Årsoppgjør

Skjebergveien 200, 1743 Klavestadhaugen
Telefon 69 10 26 60 • Telefax 69 10 26 61

Kultorp Bilservice AS

Din sikkerhet - vårt ansvar

Autometer.no
21 nye glade bilister

BILVERKSTEDET FOR ALLE MERKER OG EU-KONTROLL

Telefon: 69 12 13 50 - 414 69 373

SARPSBORG KOMMUNE

støtter det lokalhistoriske arbeidet

R.H. Bilservice AS

BilXtra
ISE

Paviljongen Frisør A/S

Drop in - Timebestilling

Skjebergveien 23

tlf 69 16 64 45

HUS OG HYTTER I LAFTET TØMMER

**VI LEVERER TØMMERKASSER, NØKKELFERDIGE
BYGG, STAV OG LAFT.
HYTTER, HUS, ANNEKS, STABBUR, TILBEHØR**

NAVESTAD BYGG A.S

Torvliå 10, 1739 Borgenhaugen

+ 47 69 14 57 00

fax + 47 69 14 56 99

navebygg@online.no

mob + 47 90 85 66 99

Hafslundsøy Bensin og Service

KIOSK og REKVISITA

Nordbyvn. 116, 1734 Hafslundsøy

Telefon 69 14 92 35

Org. nr.: 988 792 322 MVA

Øya's Klippotek

Telefon 69 15 44 00

Øyas Fotterapi og Healing

Helgebyveien 2, 1734 Hafslundsøy

Telefon: 69 14 96 40

Anne-Lene, mobil: 472 56 645

Lise, mobil: 478 16 415

Tor-Ingar Walther

AUT. MASKINENTREPRENØR

Nordli

1735 Varteig

Telefon 69 13 28 80

Telefaks 69 13 28 80

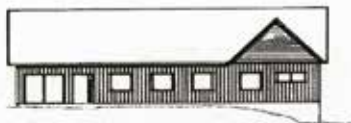
Mobil 913 37 910

MUSIKKVERKET BORG PLATEBAR AS

STORBYEN, SARPSBORG

Tlf. 69 15 54 02

Skogly Hovleri

Inneh.: Terje Holene

1735 Varteig

Telefon 69 13 13 43

- Vanlig trelast
- Listverk
- Profilerte spesialoppdrag
- Paneler

Mandag - torsdag 07⁰⁰ - 17⁰⁰, fredag/lørdag stengt.

HVA KAN VI GJØRE FOR DEG?

XL BYGG.

KNATTERUDFJELLET

BR

Brattset

ARF- Autorisert regnskapsfører

Regnskap

-spiller på ditt lag

org.nr 969 674 882

post@brattset.no, Brenneveien 85, 1735 VARTEIG

Tlf: 60 13 28 40 907 53 371 fax 60 15 37 68

APOTEK 1 BJØRNEN I STORBYEN KJØPESENTER

Telefon: 69 130800

Telefax: 69 130805

Byens største og mest sentrale apotek

Lange åpningstider: Mandag – fredag: 9:00 – 20:00

Lørdag: 9:00 – 16:00

Utkjøring av varer og stort vareutvalg

HAGE • SKOG • LANDBRUK

TELEFON: 69 1633 02

- Sliping og lakkering av alle typer tregulv
- Luting, oljing og beising
- Salg av lakk og utstyr
- Sliping av betong, marmor og granitt

MATHISEN's GULVSERVICE

Ødegårdssletta 3, 1735 Varteig

Telefon 69 13 15 11 • Mobil 928 27 380

E-mail: t.mathisen@bluezone.no

Trenger De
rørlegger?

Varteig Rør

Aut. rørleggermester

Gudmund Bøe Seljehammer

NIPAVEIEN 3, HASLE 1734 HAFSLUNDSØY
TELEFON 69 13 12 00 · MOB. 908 80 154

Sentralvarmeanlegg-Sanitær-Baderomsutstyr

Tømmerfirma
BRØDRENE LUNDE DA
Kjell Andre Mob. 412 40 126 Kenneth Mob. 412 40 127

• RESTAURERING • GARASJER • NYBYGG • TILBYGG

Tlf. 69120768 Fax. 69120769

Sarpsborg Park & Anlegg as

TELEFON: 69130390 - TELEFAX: 69130399

Gundersen Eiendom as

Helgebyveien 27

1734 Hafslundsøy

Tlf. 915 80 844 - 69 14 97 12

Vestby Planteskole

**Hos oss får Dere faglig veiledning,
og stort utvalg av planter til hagen.**

Stort utvalg av :

- Stauder
- Roser
- Frukt og bærbusker
- Hekkplanter
- Prydbusker
- Jord og gjødsel

Dere finner oss på Hafslundsøy.

Vestby Planteskole

Vestbyveien 20, 1734 HAFSLUNDSØY

Tlf : 69149237 Fax : 69146133 Sortiment og priser : www.vestby-planteskole.no

Freddy Mathisen as

MASKINENTREPRENØR

Mobil: 957 75 477

Mobil: 957 75 478

Fax: 69 13 22 12

Privat: 69 13 14 92

SARPSBORG

Varteig Historielag

Stiftet 8.2.1982

Internett: www.varteig-historielag.no

Org.nr.: 991 901 809

VARTEIG HISTORIELAG har som formål å vekke og fremme den historiske interesse blant bygdas befolkning og andre som er interessert i bygda.

Dette gjøres ved bl.a.

- å avholde møter med lokalhistoriske foredrag
- innsamling av kildemateriale og gjenstander av historisk verdi
- registrering og bevaring av kulturminner
- stimulering og hjelp til slektsgranskere

VARTEIG HISTORIELAG har 2 æresmedlemmer og ca 100 ordinære medlemmer. Medlemskontingent for 2009 er 200 kr (100 kr for familiemedlem).

Styret i Varteig Historielag 2009:

Leder	Kjell Lunde	tlf 69131303
Styremedlem	Øistein Bøe	tlf 69132889
Styremedlem	Kjell Andersen	tlf 69131297
Styremedlem	Kari Lunde	tlf 69149062
Styremedlem	Erling Skivdal	tlf 69225149

**HISTORIEN gjentar seg, VARTINGENE
kjøper bil hos**

Brennes Auto

Klokkergårdveien 9, 1711 Sarpsborg

Tlf. 69 16 17 00

www.brennesauto.no